

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VÝSKYT ŠIKANY A MOŽNOSTI JEJÍ PREVENCE
NA ZŠ A MŠ DUBNÉ**

Autor práce: Viktorie Vovesná

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2025

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Viktorie Vovesná

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Prezenční

Místo studia: České Budějovice

Název bakalářské práce: Výskyt šikany a možnosti její prevence na ZŠ a MŠ Dubné

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: The Occurrence of Bullying and the Possibilities of its Prevention at Primary and Nursery School Dubné

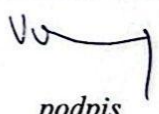
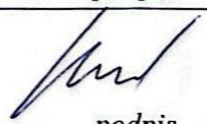
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů): Mgr. Zuzana Kocíková, MBA

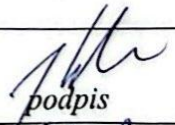
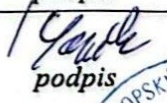
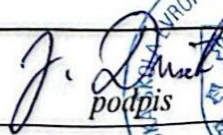
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): Duben 2024

Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem práce bude zmapovat výskyt šikany na ZŠ a MŠ Dubné z pohledu pedagogického a trestněprávního, posoudit účinnost existujících preventivních opatření. Vedlejším cílem práce bude na základě výstupů z dotazníkového šetření navrhnout další možná opatření pro zlepšení prevence a včasného odhalování šikany.

Student: Viktorie Vovesná	23.5. 2024 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA	23.5. 2024 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	25.5. 2024 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	27.5. 2024 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	27.5. 2024 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Zuzaně Kocíkové, MBA, LL.M za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

VOVESNÁ, V. *Výskyt šikany a možnosti její prevence na ZŠ a MŠ Dubné: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025. 69 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

Klíčová slova: šikana, prevence, základní škola, trestněprávní odpovědnost, pedagogika.

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku výskytu šikany na Základní škole a Mateřské škole Dubné. Práce je rozdělena do dvou částí, do teoretické a praktické. Cílem práce je zmapovat časná stadia šikany, analyzovat preventivní opatření a zhodnotit jejich účinnost z pohledu pedagogického a trestněprávního. Práce zahrnuje teoretickou část, která se věnuje definici šikany, jejím formám a časným stádiím, a praktickou část využívající dotazníkové šetření mezi žáky vybraných ročníků. Na základě výsledků práce navrhuje opatření pro zlepšení prevence a včasného odhalování šikany.

ABSTRACT

VOVESNÁ, V. *The Occurrence of Bullying and the Possibilities of its Prevention at Primary and Nursery School Dubné*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2025. 69 pgs. Supervisor: Mgr. Zuzana Kocíková, MBA, LL.M

Key words: bullying, prevention, primary school, criminal liability, pedagogy.

This bachelor thesis focuses on the issue of bullying at the Primary and Nursery School Dubné. The bachelor thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The aim of the thesis is to map the early stages of bullying, analyze preventive measures, and evaluate their effectiveness from both pedagogical and criminal law perspectives. The thesis includes a theoretical part, addressing the definition, forms, and stages of bullying, and a practical part utilizing a questionnaire survey among pupils of selected grades. Based on the findings, the thesis proposes measures to improve prevention and timely detection of bullying.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Vymezení základních pojmů.....	11
2.1 Šikana, šikanování.....	11
2.2 Agrese, agresivita.....	14
2.2.1 Pojem agrese	14
2.2.2 Dělení agresí.....	15
2.2.3 Pojem agresivita.....	16
3 Formy šikany, vývojová\ stadia šikan.....	17
3.1 Formy šikany.....	17
3.1.1 Základní formy šikany	17
3.1.2 Neobvyklé formy šikany.....	17
3.2 Vývojová stadia šikany	18
4 Účastníci šikany	25
4.1 Charakteristika agresora.....	25
4.1.1 Typologie agresora.....	26
4.2 Charakteristika oběti	28
4.2.1 Typologie oběti	30
5 Následky šikany	32
5.1 Důsledky šikanování na různé oblasti života.....	32
5.2 Následky šikany pro oběť	33
5.2.1 Okamžité následky.....	34
5.2.2 Dlouhodobé následky.....	35
5.2.3 Následky přetrvávající do dospělosti	36
6 Prevence šikany.....	38
6.1 Druhy prevence	39
7 Šikanování z hlediska práva.....	41

7.1	Podmínky trestní odpovědnosti pachatelů šikany	42
7.2	Šikana - naplnění skutkové podstaty řady trestných činů	43
7.3	Trestní odpovědnost pachatelů šikany	44
7.3.1	Odpovědnost pachatelů mladších patnácti let	44
8	Dotazníkové šetření	46
8.1	Charakteristika a metoda výzkumu	46
8.1.1	Struktura výzkumu	46
8.2	Charakteristika vybraného zařízení	47
8.3	Stanovení hypotéz	48
8.4	Analýza výsledků výzkumu	49
8.5	Zhodnocení	59
8.6	Vyhodnocení hypotéz	60
8.7	Možná opatření pro zlepšení prevence	61
	Závěr	62
	Seznam použitých zdrojů	63
	Seznam zkratk	65
	Seznam grafů	66
	Seznam příloh	67
	Přílohy	68

Úvod

Šikana je závažný společenský problém, který se odjakživa vyskytuje ve školním prostředí a má dalekosáhlé důsledky pro jednotlivce i školní kolektivy. Tento jev lze definovat jako opakované agresivní chování, jehož cílem je fyzické či psychické ublížení oběti, která se nachází v nerovném postavení vůči agresorovi. Šikanování může nabývat různých forem – od verbálního napadání a fyzické agrese až po sociální vyloučení či kyberšikanu, která je stále častějším problémem v souvislosti s rozvojem moderních technologií.

V posledních letech se školská praxe i odborná veřejnost zaměřují na možnosti prevence a efektivního řešení šikany. Školy jsou povinny vytvářet bezpečné prostředí pro všechny žáky a přijímat opatření, která mají za cíl předcházet vzniku šikany nebo ji včas odhalit a odstranit. Přesto však stále dochází k případům šikany, které nejsou dostatečně řešeny, a mnoho obětí se strachuje oznámit své zkušenosti z obavy před odplatou nebo nepochopením ze strany dospělých.

Prevence šikany se opírá o několik základních pilířů, mezi něž patří především osvěta a výchova k vzájemnému respektu, důsledné dodržování pravidel chování a efektivní komunikace mezi žáky, učiteli a rodiči. Důležitou roli hraje také právní rámec, který vymezuje odpovědnost škol i jednotlivců v případech, kdy dochází k závažným formám šikany.

Zkoumání výskytu šikany a účinnosti preventivních opatření je zásadní pro pochopení, jak lze tento problém efektivně řešit. Výsledky výzkumů mohou přispět k úpravám stávajících strategií prevence a pomoci školám lépe reagovat na projevy šikany tak, aby škola poskytovala co nejbezpečnější prostředí a podporovala zdravý rozvoj všech žáků.

Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část definuje klíčové pojmy spojené se šikanou, agresí a agresivitou, popisuje její formy, vývojová stadia a aktéry. Dále se věnuje důsledkům šikany, možnostem prevence a právnímu pohledu na problematiku. Praktická část vychází z dotazníkového šetření. Hlavním cílem práce je zmapovat výskyt šikany na ZŠ a MŠ Dubné z pedagogického i trestněprávního hlediska a posoudit efektivitu preventivních opatření. Vedlejším cílem práce bude na základě výstupů z dotazníkového šetření navrhnout další možná opatření pro zlepšení prevence a včasného odhalování šikany.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem práce bude zmapovat výskyt šikany na ZŠ a MŠ Dubné z pohledu pedagogického a trestněprávního a posoudit účinnost existujících preventivních opatření. Vedlejším cílem práce bude na základě výstupů z dotazníkového šetření navrhnout další možná opatření pro zlepšení prevence a včasného odhalování šikany.

Pro vypracování této bakalářské práce byly použity následující metody: studium odborné literatury a strategických dokumentů a kvantitativní metoda prostřednictvím dotazníkového šetření.

Teoretická část této bakalářské práce se zaměřuje na definování základních pojmů spojených se šikanou, jejími projevy a vývojovými stadii. Dále budou popsány charakteristiky jednotlivých účastníků šikany, včetně agresorů a obětí, a analyzovány důsledky šikanování na psychické i sociální rovině. Práce se rovněž zaměřuje na prevenci a právní aspekty šikanování, přičemž teoretická východiska budou podložena odbornými publikacemi a relevantními právními dokumenty.

Praktická část této bakalářské práce se zaměřuje na výskyt šikany na konkrétní základní škole, přičemž je realizována formou dotazníkového šetření mezi žáky. Cílem bylo získat nejen jejich přímé zkušenosti se šikanováním, ale také jejich znalosti o preventivních opatřeních, způsobech řešení těchto situací a roli pedagogů v tomto procesu. Dotazník obsahoval jak uzavřené, tak otevřené otázky, které umožnily detailněji zmapovat problematiku. Výsledky budou analyzovány a následně interpretovány s cílem posoudit účinnost stávajících preventivních opatření a navrhnou případná doporučení pro zlepšení prevence a včasného odhalování šikany.

2 Vymezení základních pojmů

Úvodní kapitoly bakalářské práce se zaměřují na objasnění klíčových pojmů. Pro dosažení cíle práce je nezbytné rozlišit termíny šikana, šikanování, agrese a agresivita, ačkoli jsou vzájemně propojené. Vzhledem k častému užívání pojmu šikana ve školním prostředí může být jeho správné porozumění ovlivněno mýty a nepřesnými představami. Tato kapitola se zaměří na objasnění těchto nejasností, což umožní správné zařazení různých forem patologického chování do odpovídajících kategorií.

2.1 Šikana, šikanování

Nejzákladnějším pojmem této bakalářské práce je šikana. Tento pojem má svůj původ ve francouzském slově *chicane*, označující úmyslné obtěžování, útlak, týrání či pronásledování.¹

Šikana je vnímána jako patologická forma mezilidských vztahů, projevující se agresivním chováním, způsobující oběti psychickou či fyzickou újmu. Agresor tímto chováním usiluje o získání převahy nebo výhody. Tento jev úzce souvisí s poruchami sociálních vztahů a může mít pro oběť vážné traumatizující dopady. Šikana má za cíl získat moc a dominanci nad ostatními, což je typické pro asociální chování a může být součástí širšího vzorce zneužívání a zanedbávání dětí.²

Šikana vzniká tehdy, když v kolektivu převládá výrazná nerovnováha sil a silnější jedinec nebo skupina používá násilí či hrozby k zastrahování a ubližování slabším. Tyto agresivní projevy jsou často skryté a mají za cíl poškodit nebo vystrašit oběť.³

Šikana ve školním prostředí je jev, který zřejmě provází instituci školy od jejího vzniku, neboť se v ní vždy objevovaly případy, kdy jedinci či skupiny s větší mocí nebo silou ubližovali těm, kteří byli vnímáni jako slabší.⁴ Šikana je úmyslné chování, jehož cílem je získat psychologickou, sociální nebo materiální převahu prostřednictvím ubližování, výhrůžek, zesměšňování či zastrahování. Vyskytuje se nejen ve školním prostředí, ale i mimo něj a může postihnout děti všech věkových kategorií během celé

¹ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. PP : pedagogická praxe. Praha: Portál, 1995. s. 25.

² BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 26.

³ DUBIN, Nick. *Šikana dětí s poruchami autistického spektra*. Speciální pedagogika. Praha: Portál, s.r.o, 2009. s. 70.

⁴ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 15.

školní docházky. Nejčastěji se vyskytuje mezi vrstevníky, zejména uvnitř třídy či skupiny.⁵

Šikana představuje fyzické nebo psychické ubližování, případně jejich kombinaci, při níž silnější jedinci záměrně ponižují slabší. Jejím cílem je způsobit újmu, ohrožit či zastrašit jednotlivce nebo skupinu.⁶

Školní šikana se vyznačuje tím, že je žák opakovaně a dlouhodobě vystaven negativnímu jednání ze strany jednoho či více spolužáků. Tato definice zahrnuje nejen fyzické útoky, jako je bití, strkání nebo kopání, ale také verbální projevy, například vyhrožování, nadávky či posměšky. Šikana se může projevovat i sociálním vyloučením, kdy je oběť záměrně odtržena ze skupiny, nebo neverbálními způsoby, například pomocí urážlivých gest.⁷

Za jednu z nejoficiálnějších definic školní šikany v České republice lze považovat tu, která ji charakterizuje jako jakékoli chování směřující k úmyslnému ublížení, ohrožení či zastrašení jednotlivce nebo skupiny žáků. Charakteristickým rysem šikany je její cílenost a opakovanost, přičemž oběť se z různých důvodů nedokáže účinně bránit.

Šikana se může projevovat různými způsoby – fyzicky, například bitím, vydíráním nebo ničením majetku, slovně prostřednictvím urážek, vyhrožování či ponižování, ale i sociálně, kdy je oběť záměrně vylučována z kolektivu. V některých případech může mít až podobu sexuálního obtěžování či zneužívání. Její závažnost spočívá zejména v dlouhodobých negativních důsledcích pro psychické i fyzické zdraví oběti, které mohou přetrvávat po celý život.⁸

Při snaze vymezit definici školní šikany odborníci zpravidla zdůrazňují tři klíčová kritéria, která jsou považována za základní: **záměrné, respektive agresivní jednání** vůči druhému, **jeho opakovanost** a **nerovnováha síly** mezi jednajícím a tím, kdo je agresivnímu jednání vystaven.⁹

⁵ FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2014. s. 302-303.

⁶ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 26.

⁷ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s. 137.

⁸ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*. Č.j.: 28 275/2000-22. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2000. Dostupné z: [https://www.sikana.org/clanky_soubory/metodpokyn.html]

⁹ JANOŠOVÁ, Pavlína; KOLLEROVÁ, Lenka; ZÁBRODSKÁ, Kateřina; KRESSA, Jiří a DĚDOVÁ, Mária. *Psychologie školní šikany*. Grada, 2016. s. 27.

Šikana představuje jeden z nejvýznamnějších problémů, s nimiž se dnešní školy potýkají. Nejde však pouze o pedagogický problém, ale o složitý fenomén, který je psychologický, sociologický a mravní. Tento jev není problémem omezeným pouze na školní prostředí ani na věkovou skupinu dětí a dospívajících. Tento fenomén se vyskytuje napříč všemi věkovými kategoriemi i různými oblastmi společnosti. Může se objevit už v mateřských školách a pokračovat na dalších stupních vzdělávání. Setkat se s ní lze také v rodinném prostředí, v dětských domovech, diagnostických a výchovných ústavech, ale i ve sportovních klubech, věznicích, armádě či na pracovištích.¹⁰ Šikana na pracovišti se označuje jako **mobbing**, tedy systematické znepříjemňování pracovního prostředí kolegy nebo nadřízenými. Pokud šikana přichází přímo ze strany vedoucích pracovníků vůči podřízeným, hovoříme o tzv. bossingu.¹¹

Pojem mobbing se původně objevil v souvislosti s pracovním prostředím a označuje skryté formy šikany, mezi které patří například pomlouvání, manipulace, zlomyslné poznámky či psychický nátlak. Tento typ šikany, který se může vyskytovat i ve školním prostředí, zahrnuje různé způsoby, jimiž lze ostatním úmyslně komplikovat či znepříjemňovat život. Mobbing je zákeřný tím, že negativní emoce, jako závist či strach z konkurence, se neprojevují otevřeně, ale skrytě. Proto si lidé často nevšimnou posměchu či urážek, zejména u dětí a dospívajících. Přesto nikdo nemá právo ubližovat druhým, ať už slovně, nebo fyzicky.

Rány, které oběť utrpí, bývají často těžší než ty fyzické. Nejhorší na tom je, že mobbing zprvu ani nepostřehneme, protože se děje za našimi zády. Cítíme však instinktivně, že se něco mění, máme pocit, že o nás lidé šuškaří a že se od nás ostatní začínají distancovat. Většina obětí trpí v tichosti a ani je nenapadne, že by se někomu svěřily.¹²

Dále existuje i další forma určitého násilí na pracovišti, kterým je **staffing**. Slovo staff v překladu znamená personál, zaměstnanci či pracovní kolektiv. Staffing se vyznačuje nerovným postavením mezi pachatelem a obětí, přičemž zde oběť zaujímá vyšší pracovní pozici než agresor.¹³

¹⁰ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 17.

¹¹ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 19.

¹² ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Alfabeta. Praha: Amulet, 2000. s. 43.

¹³ CHROMÝ, Jakub. *Násilí na pracovišti: charakteristika, rizikové faktory, specifické formy a právní souvislosti*. Právní rukověť. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 56.

Je to chování, kterým bývají označovány nespravedlivé útoky vůči jedinci ve vedoucí pozici, kterého chtějí jeho podřízení zničit, popřípadě zničit jeho tým či celou firmu.¹⁴

2.2 Agrese, agresivita

2.2.1 Pojem agrese

Agrese (z lat. Aggressio) – výpad, útok – jednání projevující se jako útočné, které záměrně způsobuje násilí nebo nepřátelství vůči určitému objektu nebo osobě s jasným úmyslem ublížit.¹⁵

V politickém kontextu označuje agrese útočné jednání, jako je například válečné přepadení jednoho státu jiným státem. Podobně se může agresivní chování projevit i mezi jednotlivci, kdy člověk napadne člověka, nebo v přírodě, kde dravec, například lev, uloví svou kořist, jako je gazela.¹⁶

Agrese je chápána jako násilné porušení práv jiného člověka či ofenzivní jednání, ale může být i asertivní. Může mít různé podoby a v některých případech plní pozitivní funkci, například jako obrana před ohrožením fyzické nebo psychické integrity.¹⁷

Ale aby byl pojem agrese skutečně užitečný při porozumění šikaně, musíme ho omezit na vnitrodruhovou agresi. Vnitrodruhová agrese označuje agresivní chování mezi příslušníky téhož druhu. Toto vymezení je zásadní i při zkoumání agrese v jiných částech živočišného světa. Například když lev zaútočí na gazelu, jde o zcela jinou situaci než tehdy, když napadne jiného lva.¹⁸

Dítě se může setkat s různými formami agrese, jako je fyzické násilí, sexuální zneužívání, ale i verbální agresivita jako urážky nebo vyhrožování. Agrese může mít také podobu ponižujících poznámek od učitelů nebo rodičů, nadměrného trestání, či dokonce vystavení nevhodným materiálům, jako je pornografie.¹⁹

¹⁴ BEŇO, Pavel. *Můj šéf, můj nepřítel?* Kariéra. Šlapanice: ERA group, 2003. s. 42.

¹⁵ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 9.

¹⁶ ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. PP : pedagogická praxe. Praha: Portál, 1995. s. 21.

¹⁷ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. s. 9.

¹⁸ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s. 35.

¹⁹ BOURCET, Stéphane a GRAVILLON, Isabelle. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2006. s. 12.

2.2.2 Dělení agrezí

Agrese může mít různé formy, včetně přímé a nepřímé, fyzické a verbální. Přímá fyzická agrese zahrnuje útoky, jako je kopání či fackování, zatímco nepřímá se projevuje ničením majetku. Verbální agrese se dělí na přímou (zesměšňování, nadávky) a nepřímou (pomluvy, nevhodné poznámky, symbolická agrese). Agrese může být aktivní (vykonávaná) nebo pasivní (nečinné přihlížení). Kombinace těchto faktorů vytváří osm druhů agrese:²⁰

- **Fyzická aktivní přímá agrese** – Tento druh agrese zahrnuje fyzické útoky na oběť, ponižování a nucení vykonávat ponižující úkoly, obvykle s použitím síly. Ve školním prostředí se projevuje jako úmyslné fyzické zraňování.
- **Fyzická aktivní nepřímá agrese** – Tento typ agrese spočívá v tom, že původní agresor najme někoho jiného, kdo ublíží oběti. Agresor se sám na napadení přímo nepodílí, ale pouze organizuje a plánuje, jak bude oběť napadena, přičemž se pouze dívá.
- **Fyzická pasivní přímá agrese** – Tento typ agrese spočívá v fyzickém zasahování do cílů druhé osoby a bránění jí v jejich dosažení. Ve školním prostředí je to běžný jev, který může zahrnovat například ničení školních potřeb, jež jsou klíčové pro úspěch v konkrétním předmětu.
- **Fyzická pasivní nepřímá agrese** – Jinou formou šikany ve školním prostředí může být odmítání splnit určité požadavky. Například neochota uvolnit místo v lavici či odmítnutí poskytnout pomoc spolužákovi se speciálními potřebami.
- **Verbální aktivní přímá agrese** – Tento typ agrese zahrnuje používání urážek, nadávek a ponižujících komentářů, což je ve školním prostředí poměrně časté. Takové chování bývá někdy vnímáno jako běžná součást školního kolektivu, místo aby bylo považováno za problém. V některých třídách mohou být žáci, kteří excelují v tvorbě urážek a vulgárních výrazů, dokonce považováni za populární.
- **Verbální aktivní nepřímá agrese** – Tento typ zahrnuje šíření pomluv s cílem poškodit pověst nebo znevážit jiného jedince. Často je to první fáze šikany v kolektivu, známá jako ostrakismus, která spočívá v mírném, většinou psychickém ubližování, jako je pomlouvání vzhledu, oblečení nebo chování spolužáka. Spadá sem i zesměšňování oběti.

²⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 29.

- **Verbální pasivní přímá agrese** – Projevuje tím, že agresor ignoruje druhou osobu, například tím, že neodpovídá na pozdrav, otázky či jakýkoli jiný pokus o komunikaci. Agresor úmyslně vytváří dojem, že oběť pro něj neexistuje. Tento druh agrese je silně spjat s ostrakizací, kdy je oběť systematicky vylučována z kolektivu a vynechávána při společenských interakcích.
- **Verbální pasivní nepřímá agrese** – Spočívá v tom, že nikdo nereaguje a nezasáhne ve chvíli, kdy je někdo nespravedlivě kritizován či trestán. Ve školním prostředí se tento jev vyskytuje relativně často, hlavně u žáků, mající problémy s chováním a jsou považováni za problémové. Tito jednotlivci bývají častým cílem obvinění, protože se často ocitají v centru konfliktů a sporů. I když jsou nevinní, zůstávají obviňováni, a to bez toho, aby se někdo postavil na jejich stranu. Třída mlčky souhlasí s jejich potrestáním, i když si všichni uvědomují, že obvinění je neoprávněné.²¹

2.2.3 Pojem agresivita

Agresivita (z lat. *Agressivus*) znamená útočnost, postoj nebo vnitřní připravenost k agresivnímu jednání. V širším smyslu se tento termín vztahuje k schopnosti organismu aktivovat své síly k dosažení určitého cíle a schopnosti odolávat různým překážkám nebo těžkostem.²²

Agresivita je součástí lidské povahy a představuje predispozici k agresivnímu jednání. Každý člověk má určitou míru agresivity, která je potřebná pro přežití a prosazení se ve společnosti. Lidé s vyšší mírou agresivity reagují impulzivně, což může vést k problémům v komunikaci a mezilidských vztazích. Jejich agrese často ovládá jejich jednání a ztěžuje jim zvládání emocí a vztahů s ostatními.²³

Lidé jsou často ovlivněni okolními podmínkami, které je mohou přimět k projevům agresivity, a to jak v osobním, tak profesním životě. Pokud je však takováto agresivita vnímána jako přijatelná, může sloužit například k posílení sebevědomí nebo autority. V určitých situacích tak může mít i pozitivní dopad.²⁴

²¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 29-31.

²² MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 9.

²³ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 9.

²⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 9.

3 Formy šikany, vývojová\ stadia šikany

3.1 Formy šikany

Šikana se dělí na dvě formy – základní a neobvyklou. Základní formy šikany zahrnují celkové vnější obrazy šikan, které mají významný vztah k léčbě. Neobvyklá forma zahrnuje fyzické či sexuálně extrémně brutální násilí nebo odrážející změnu v základním schématu šikanování a tato neobvyklost vyžaduje doladění základního postupu a někdy i jeho zásadnější změnu.²⁵

3.1.1 Základní formy šikany

Za základní formy šikany je považován komplexní vnější projev šikany, který úzce souvisí s léčbou. Dělení těchto forem zahrnuje:

- **Šikana podle typu agrese** – Ta zahrnuje fyzickou, psychickou a smíšenou šikanu, kyberšikanu jako specifickou formu psychické šikany.
- **Šikana podle věku a typu školy** – Šikana se může vyskytovat v různých věkových skupinách, jako jsou předškolní děti, žáci základních škol, studenti učňovských oborů, gymnazisté a vysokoškoláci.
- **Šikana z genderového hlediska** – To je buď chlapecká nebo dívčí šikana, homofobní šikana, šikana mezi pohlavími – ať už chlapci vůči dívkám nebo naopak.
- **Šikana odehrávající se ve školách s různým způsobem řízení** – Na jedné straně stojí škola s demokratickým stylem vedení a na druhé straně škola či výchovný ústav s přísným systémem založeným na hierarchii a autoritě.
- **Šikana podle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů** – Šikana týkající se žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, jako jsou neslyšící, nevidomí, tělesně postižení či mentálně retardovaní žáci a další podobné skupiny.

3.1.2 Neobvyklé formy šikany

Tyto formy šikany představují specifické typy tohoto sociálně patologického jevu, které se svým charakterem výrazně liší od běžně známých projevů šikanování. Tyto formy mohou být svou povahou šokující a často vyžadují úpravu standardních postupů při jejich řešení. Přestože nejsou příliš časté, je nezbytné jim věnovat zvýšenou pozornost,

²⁵ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 77.

protože jejich vnější projevy mohou být výrazné a matoucí. Zásadním prvkem při odhalování a intervenci je pochopení skrytých mechanismů, které tento typ šikany doprovázejí, spíše než zaměření se na nápadné vnější rozdíly. Tento typ šikanování vyžaduje odborný přístup, který klade vysoké nároky na odborníky a zahrnuje přizpůsobení metod vyšetřování a následné léčby.

Šikany krajně ohrožující potřebu bezpečí pedagoga a život oběti

První skupina šikany se zaměřuje na ohrožení základní potřeby bezpečí pedagoga a narušení jeho integrity. Jde o extrémně násilné formy šikany, které můžeme náhodně zahlédnout nebo s nimi být konfrontováni nečekaně. Příkladem může být situace, kdy se celá třída, nebo dokonce celá škola, vyhroceně napadá jednoho spolužáka, což může mít charakter jakéhosi lynčování. Další podobou mohou být formy sexuálního násilí a ponižování, které nejenže nás uvedou do rozpaků, ale zároveň nás činí bezmocnými vůči situaci.

Šikany se změnou v základním schématu

Do druhé skupiny šikany patří případy, kdy dojde k nějaké změně v základním schématu šikanování, což následně komplikuje vyšetřování a řešení těchto situací. V těchto případech se obvykle jedná o určité odchylky u přímých i nepřímých účastníků šikany. Tato skupina také zahrnuje specifické rozdíly v organizaci života ve škole a nižší míru propojenosti šikany s celkovým školním prostředím.²⁶

3.2 Vývojová stadia šikany

Šikana může mít jak krátkodobý, tak dlouhodobý charakter a obvykle prochází určitými vývojovými fázemi. Je důležité tyto fáze rozlišovat, protože každá z nich vyžaduje odlišné způsoby zásahu.²⁷

První stupeň – zrod ostrakismu

Pojem ostrakismus má svůj původ v řečtině a znamená střepinový soud. V současnosti se tímto termínem označují mírnější formy psychického nátlaku, při nichž má jedinec pocit, že je v kolektivu nežádoucí nebo vylučovaný. Ostatní si ho nevšímají,

²⁶ KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 78-93

²⁷ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 31.

vyhýbají se s ním jakékoliv komunikaci, šíří o něm nepravdivé informace, intrikují proti němu a zesměšňují ho.²⁸

Ostrakismus představuje první fázi šikany, kdy agresor neubližuje oběti fyzicky, ale vyčleňuje ji ze sociálního kruhu. Nikdo s obětí nekomunikuje, neodpovídá na její pozdravy, a pokud ano, tak pouze urážlivými poznámkami. Oběť je postupně izolována. Tento jev je častější u dívek, které začnou šířit pomlvy o spolužačce, odstrkují ji a manipulují celým kolektivem, čímž ji úplně vyčleňují. Oběť si postupně uvědomuje, že ve třídě nemá nikoho, kdo by ji přijal nebo s kým by mohla komunikovat, a každá její interakce je provázena odmítnutím a ponižujícími poznámkami. Na začátku se oběť snaží bránit, což vede k negativním reakcím vůči spolužákům, kteří se jí začnou vyhýbat. Agresoři si však uvědomují, že jejich taktika funguje, a zvyšují svůj tlak. Nakonec oběť rezignuje, stáhne se do sebe, stává se zamlklou a vyhýbá se jakýmkoli kontaktům s ostatními.

Oběti šikany obvykle procházejí třemi typickými změnami. Prvním znakem je náhlé a výrazné zhoršení jejich prospěchu. Dalším symptomem je potíže se soustředěním a snížená pozornost. Třetím charakteristickým rysem je tendence navazovat přátelství s mladšími žáky, kde se snaží najít přátele. Je však možné, že oběť může těmto mladším spolužákům také ubližovat a ventilovat na nich frustraci, kterou pociťuje ve své třídě.²⁹

Druhý stupeň – fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Ostrakismus může přejít do závažnější fáze, obvykle jako reakce na napjaté situace ve třídě. V těchto momentech se ostrakizovaní žáci stávají ventilem pro negativní emoce ostatních. Spolužáci na nich vybíjejí frustraci, která může pramenit z obav z těžkého testu, konfliktů s učiteli, stresu z blížícího se pololetí nebo prosté nespokojenosti s každodenními školními povinnostmi. Tento mechanismus pomáhá ostatním zvládat své pocity, ale pro ostrakizované děti znamená výrazné prohloubení jejich izolace a nepohody.

Šikana se může rozvinout i v situacích, kdy žáci tráví delší čas spolu a vytvářejí intenzivnější vztahy, například během brigád nebo výjezdů na hory. V prostředí monotónního programu nebo vlastní nejistoty hledají způsoby, jak se zabavit, což často

²⁸ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 32.

²⁹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 119-120.

vede k tomu, že začnou zábavu stavět na úkor nejzranitelnějšího spolužáka. Tyto aktivity rychle eskalují a jejich dynamika přispívá k postupnému zhoršování situace, čímž se původně nevinné chování může proměnit v cílenou šikanu. Další scénář, který může vést k eskalaci situace, nastává, když se v jedné třídě shromáždí skupina jedinců s výrazně agresivními a asociálními tendencemi, kteří systematicky využívají násilí jako prostředek k dosažení svých cílů.³⁰

V této fázi se agrese zintenzivňuje a oběť čelí fyzickým útokům, jako je bití, kopání a vážné verbální urážky. Agresoři navíc nutí oběť vykonávat drobné povinnosti, jako je nošení jejich tašek nebo jídla. Často je také poškozován majetek oběti, například jsou jí pomočovány boty, ničené školní potřeby či oblečení.

V této fázi dochází k fyzickým útokům na oběť, jako je bití, kopání a silné verbální urážky. Oběť je nucena plnit drobné úkoly pro agresory, například nosit jejich tašky nebo svačiny. Často se terčem útoků stává majetek oběti, jako jsou pomočené boty, poničené školní potřeby či zničené oblečení.

Agresoři se postupně stávají závislými na ubližování obětem a řeší své problémy tímto způsobem. Začínají používat různé formy manipulace, často obětem vyhrožují a uplatňují i neverbální hrozby. Oběť se nachází v neustálém strachu, očekává možné ublížení v každé situaci. Reakcí na tento stav bývá snaha uniknout ze zdroje strachu, což se může projevit například záškoláctvím nebo fyzickými obtížemi (somatizace).

Prospěch oběti bývá velmi slabý, což se projevuje i její špatnou docházkou. Oběť bývá kritizována okolím a doma čelí různým formám trestů. Málokdo si však uvědomuje, že se oběť pouze snaží bránit.³¹

Třetí stupeň – vytvoření jádra

Třetí stadium šikany je přirozeným důsledkem toho, že předchozí fáze nebyly adekvátně řešeny. Agresoři si v tomto stupni uvědomují svou dominanci nad obětí, což jim umožňuje beztrestně pokračovat v ubližování. Tento stav se často přenáší na celý kolektiv – agresor ovlivňuje ostatní spolužáky tak, aby se přidali na jeho stranu pod

³⁰ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 32-33.

³¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 119-120.

hrozbou, že by se oni sami mohli stát obětí. Tímto se vytváří tzv. pyramida šikany, kde na vrcholu stojí hlavní agresori a na spodní úrovni je oběť, která je pod neustálým tlakem.

Tento jev zahrnuje nejen fyzické a psychické útoky, ale i manipulaci a ostrakismus. Ubližování se postupně vrší, jako vrstvy písku, což oběti ještě více ztěžuje její situaci. Agresori využívají různé psychologické hry, například hru na hodného a zlého, která má za cíl oběť zmanipulovat a zlomit její důvěru v okolí. Typickým příkladem je situace, kdy jeden agresor oběti vyhrožuje, zatímco druhý předstírá podporu, jen aby ji následně společně napadli. Tyto hry vedou k tomu, že oběť přestává důvěřovat komukoliv, včetně učitelů a rodičů.

Přesto se oběť paradoxně začne cítit bezpečněji ve školním prostředí, protože přítomnost dospělých představuje určitou ochranu. Většinou však zůstává osamělá, sleduje učitele zpovzdálí a vyhýbá se přímému kontaktu, aby nebyla nařčena z bonzování. Strach z odhalení agresory je natolik silný, že oběť často tvrdí, že je vše v pořádku, i když tomu tak není.

Pro učitele je klíčové zvolit správný přístup při rozhovoru s potenciální obětí. Přímé otázky, jako například „Ubližuje ti někdo?“, většinou nepřinesou žádné výsledky. Místo toho by měli využívat otevřené otázky, které nenaznačují nátlak, například: „Zdá se mi, že jsi smutný. Můžeš mi o tom něco říct?“ nebo „Máš pocit, že se k tobě ostatní chovají nespravedlivě?“. Cílem je vytvořit prostor pro důvěru a nabídnout oběti bezpečné prostředí, kde se může svěřit.

Třetí stadium šikany je významným zlomem. Agresori si plně uvědomují, co dělají, a vědí, že odhalení by mohlo mít vážné důsledky. Proto je zásadní, aby dospělí jednali rychle a systematicky, a tím minimalizovali další škody.³²

Čtvrtý stupeň – vytváření norem/většina přijímá normy agresorů

Pokud se šikana nezastaví ani ve třetím stadiu, přechází do další fáze, kdy se agresivní chování začne považovat za běžné. Bez silné pozitivní skupiny ve třídě mohou

³² MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 121-124.

agresoři nerušeně pokračovat, až se jejich jednání stane tichou normou, kterou ostatní přijmou.³³

V tomto stadiu se vztahy ve třídě výrazně vyhrocují – oběť je stále více zatlačována do podřízené role, zatímco skupina se rozděluje na vládnoucí a podřízené. Psychický stav oběti je již natolik oslabený, že své postavení začíná vnímat jako běžné. Často rezignuje na odpor a v některých případech dokonce vzhlíží ke svým trýznitelům, považuje je za přátele, plní jejich příkazy a vnímá to jako součást hry.

Typickým projevem tohoto stadia je paradoxní chování oběti, kdy například vyrušuje ve třídě, šaškuje nebo se snaží bavit agresory, aby minimalizovala riziko závažnější šikany. Takové chování je pro pedagogy často matoucí, protože z bezproblémového žáka se stává jedinec s kázeňskými problémy a zhoršeným prospěchem. Významným znakem této fáze je také přeměna pasivních přihlížejících na aktivní účastníky šikany, a to buď aktivně, nebo tzv. aktivně-pasivně, kdy žáci přispívají návrhy na šikanu či vykonávají pokyny hlavního agresora.

V tomto stadiu se také formuje specifický slovník vyjadřující nadřazenost a podřazenost, který se liší podle věku žáků. Na nižším stupni základních škol se často používá řecko-římský slovník (např. označení agresorů jako otrokářů a obětí jako otroků), zatímco u starších žáků bývá patrný slovník inspirovaný nacistickou ideologií. Agresoři zde často přijímají role nacistických vůdců, zatímco oběti jsou označovány jako židé nebo muklové.

Ve čtvrtém stádiu se agresoři plně stávají závislými na chování spojeném se šikanou, které pro ně představuje zdroj potěšení a zábavy. Často ubližují oběti bezdůvodně, jen z nudy nebo pro vlastní zábavu. Oběť si na šikanu postupně zvyká a do určité míry ji akceptuje, přičemž si zvyká na nerovné mocenské vztahy, kde jedni dominují a druzí se podřizují. Ztrácí motivaci se bránit, přestože si uvědomuje, že situace, v níž se nachází, není správná. U některých obětí se mohou začít objevovat příznaky posttraumatické stresové poruchy.

Šikanující chování ve čtvrtém stadiu vykazuje extrémní formy násilí, jako je fyzické a psychické týrání, ponižování či ohrožování života oběti. Charakteristické

³³ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 36.

způsoby šikany zahrnují například bití, škrcení, vystavování oběti nahotě, lámání prstů, popálení nebo nucení k ponižujícím činům, jako je olizování předmětů.

Řešení čtvrtého stadia šikany vyžaduje intenzivní spolupráci školy s Policií ČR, odbory sociální péče a dalšími odborníky, včetně etopedů a terapeutů. Přesun oběti nebo agresorů do jiného kolektivu je považován za nevhodné řešení, protože nedochází k eliminaci problému. Škola by měla zajistit ochranu oběti a terapeutickou práci s kolektivem, přičemž důležitou roli hraje pravidelný dohled, třídnické hodiny zaměřené na vztahy a komunikaci, a možnost oběti kdykoliv se svěřit dospělému. U obětí pokročilých fází šikany je nezbytná terapeutická pomoc, která zahrnuje objasnění vzorců šikany, podporu při hledání obranných strategií a plánování dalšího postupu.

Agresori by měli čelit přiměřeným důsledkům a snížení známky z chování v těchto není dostatečným opatřením. V závažných případech je vhodné umístit agresory do diagnostických nebo výchovných ústavů. Zodpovědnost za potrestání agresorů nesmí být přenášena pouze na policii, ale škola musí aktivně zasahovat a podílet se na řešení těchto situací.³⁴

Pátý stupeň – totalita čili dokonalá šikana

Bez důrazného zásahu zvenčí tento škodlivý proces zpravidla nevyhnutelně dospěje do pátého, konečného stadia. V této fázi už celá skupina plně přijímá nebo toleruje normy agresorů.³⁵ V tomto období třídu ovládají agresori, mající naprostou kontrolu nad ostatními, jež je slepě poslouchají a chrání, včetně oběti. Učitel v takovém prostředí postrádá autoritu. Celý kolektiv se podřizuje pouze hlavním agresorům, kteří často neudělují příkazy slovy, ale pomocí neverbálních signálů, jež jsou pro ostatní jasné. Agresori jsou zcela pohlceni svou mocí a nic je nezastaví v pokračujícím ubližování obětem.

Formy šikany dosahují tak extrémních rozměrů, že mohou vést k vážným zraněním, v nejhorších případech až k úmrtí. Jsou známy případy, kdy oběti byly popáleny žhavými předměty, vyhozeny z oken školních budov, škrceny a podobně. V této fázi se oběti často nacházejí v období rozvoje tzv. Stockholmského syndromu – nedokážou si představit svůj život bez agresorů, vzhlížejí k nim a bez odporu plní

³⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 124-128.

³⁵ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 36.

ponižující příkazy. Stávají se zcela závislé na šikaně. Pro ostatní členy třídy se ubližování stává běžnou součástí každodenního života, aktivně se podílejí a pomáhají hlavním agresorům.

První čtyři fáze šikany lze ještě zvládnout terapeutickými postupy, avšak páté stadium je již prakticky neřešitelné. V takovém případě se nabízí pouze rozpuštění kolektivu. Agresoři by měli čelit přísným sankcím, včetně umístění do výchovného zařízení. S obětí je nezbytné provádět dlouhodobou terapii pod dohledem odborníků, psychologů a psychiatrů. Bohužel, zranění způsobená agresory mohou mít trvalé následky, které oběť mohou provázet po zbytek jejího života.

Často se objevuje tvrzení, že není možné třídu rozpustit, ale je třeba mít na paměti, že pokud šikana probíhá v jedné třídě, ostatní třídy o tom ví. Děti si mezi sebou vyměňují informace i prostřednictvím způsobů, které nejsou pedagogickému sboru známe. Jakmile šikana projde v jedné třídě, ostatní mohou získat dojem, že podobné chování je beztrestné: „Proč bychom to nemohli dělat, když se nic nestane?“

Na základních školách se nejčastěji vyskytuje první a druhé stadium šikany, přičemž třetí stadium je méně časté. Na středních školách a odborných učilištích bývá přechod do prvního stadia šikany rychlejší, a studenti mohou snadno dospět až do čtvrtého stadia. Páté stadium se objevuje spíše výjimečně, typicky v prostředí s vyšším výskytem problémového chování a specifickými pravidly, které se odlišují od běžné školní praxe. Častěji se vyskytuje ve výchovných ústavech a domovech mládeže, kde není zajištěn dostatečný dozor.³⁶

³⁶ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 128-129.

4 Účastníci šikany

Šikana zahrnuje jako hlavní aktéry agresora a oběť, ale její účastníci sahají mnohem dál. Mezi nimi jsou pomocníci agresora, třídní kolektiv, spolužáci, kteří se angažují v ochraně oběti, učitelé, rodiče zúčastněných dětí, místní komunita a veřejnost.³⁷

4.1 Charakteristika agresora

Agresor je osoba, která se aktivně podílí na šikaně, přičemž zejména ten, kdo ji zahajuje a iniciuje. Agresoři mají určité charakteristické rysy, jejichž poznání nám může pomoci odhadnout, kdo se šikanování účastní nebo kdo by se jím mohl stát, a kde k těmto situacím dochází. Je však důležité mít na paměti, že existuje mnoho výjimek a že vzhled nebo první dojem může často vést k chybným závěrům.³⁸

- **Tělesná zdatnost a fyzické vlastnosti** – Agresor často vyniká tělesnou silou a zručností, což mu umožňuje prosadit se v konfliktech. Nicméně šikanu může stejně efektivně organizovat i fyzicky slabší jedinec. Tato osoba je schopná manipulovat svým okolím bez nutnosti fyzického kontaktu s obětí či přímé komunikace. Spojení inteligence, bezohlednosti a krutosti může nahradit fyzickou sílu, což je typické pro dívčí šikanu. Ačkoli dívčí šikana se tradičně soustředí na psychický nátlak a manipulaci, v poslední době se stále častěji projevuje i fyzickým násilím, čímž se blíží projevům agrese u chlapců.
- **Vzhled a mimika** – Agresor může vykazovat známky hrubosti, nebo se naopak tvářit nevinně, což může být zneužito k manipulaci s okolím.
- **Impulzivita a vznětlivost** – Agresor má často impulzivní povahu a rychle se rozčílí. U šikanujícího je rváčské chování obvyklé, ale ne každý rváč šikanuje.
- **Porušování pravidel** – Agresivní chování ve škole často zahrnuje porušování pravidel, nekázeň, lhaní, krádeže či ničení věcí. Ne každý agresor je však na první pohled zřejmý – někteří si u učitelů budují pověst slušného žáka, což může bránit v odhalení šikany.
- **Školní prospěch** – Agresor často dosahuje horších výsledků ve škole, což je vzhledem k jeho neukázněnosti celkem pochopitelné. Není však pravda, že jeho chování by bylo přímo způsobeno frustrací nebo zklamáním ze špatných známek, jak se někdy tvrdilo. Tato představa se ve skutečnosti neprokázala.

³⁷ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s. 53.

³⁸ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s. 53.

- **Slabé svědomí** – Agresor má často slabé svědomí a chová se dobře jen tehdy, když to považuje za výhodné nebo když se mu to zrovna hodí. Postrádá pocit viny.
- **Oblíbenost ve třídě** – Agresor obvykle vyvolává strach spíše než sympatie, ale toto kritérium není vždy spolehlivé, protože šikanu mohou vést i žáci, kteří jsou mezi ostatními oblíbení a mají vliv.
- **Kompenzace vnitřního napětí nebo frustrací** – Agresor často používá šikanu k tomu, aby si kompenzoval vnitřní frustrace nebo pocity křivdy. Jeho tvrdost je vnější maskou, která skrývá jeho pocity méněcennosti, nízké sebevědomí nebo závist k ostatním. Pomoci mu lze tehdy, pokud se podaří pochopit jeho vnitřní trápení.
- **Dominance a mocenské sklony** – Agresor má tendenci být dominantní a rád manipuluje ostatními. Je arogantní a velmi snadno se zraní. Těží z pocitu moci, který mu šikana přináší.
- **Krutost a zlomyslnost** – Agresor často čerpá radost z ubližování ostatním. Je bezcitný a postrádá schopnost soucitu.
- **Nedostatek empatie** – Agresorovi často schází empatie, tedy schopnost vcítit se do druhých a pochopit jejich bolest. Tento nedostatek může být skutečný, ale často jde jen o výmluvu, že nepochopil, jak jeho chování škodí.³⁹

Dále byly identifikovány tři další typy šikanujících agresorů. První typ zahrnuje agresivní jedince, kteří jsou hrubí, impulzivní, mající problémy s autoritou, často doprovázené kázeňskými problémy a někdy i zapojením do kriminálních gangů. Druhý typ představuje jedince, kteří jsou zdánlivě slušní a kultivovaní, ale vykazují narcistické rysy a někdy i sadistické tendence, zejména v sexuální oblasti. Třetím typem je agresor, který je veselý, optimistický, dobrodružný a sebevědomý, často výmluvný, oblíbený a vlivný mezi vrstevníky.⁴⁰

4.1.1 Typologie agresora

Jednou z často probíraných otázek je, proč se dítě stane agresorem a co ho motivuje k tomu, aby cíleně a často velmi krutě ubližovalo ostatním. Jedna z teorií tvrdí, že hlavní důvod tohoto jednání spočívá v rodinném prostředí, a vyzdvihuje, že se nikdy

³⁹ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s. 54-56.

⁴⁰ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 53-54.

nesetkala s případem, kdy by v rodině agresora panoval harmonický a stabilní vztah. Tento přístup rovněž identifikuje různé typy agresorů.⁴¹

- **Agresor hrubý, fyzický** – Tento typ agresora se zaměřuje na využívání své fyzické síly a nadřazenosti k týrání oběti. Intelaktuální schopnosti těchto jedinců bývají často na úrovni nižší než průměr, ale to není vždy pravidlem. Oběti těchto agresorů jsou často vystaveny fyzickému násilí, jako je bití, škrcení nebo pálení. Agresor se cítí uspokojený utrpením obětí. V mnoha případech je tento agresor osobou, která doma zažívá podobné násilí ze strany svých rodičů.
- **Agresor jemný, kultivovaný** – Tento typ agresora je na první pohled nenápadný a velmi zdvořilý. Před dospělými, zejména učiteli, vystupuje s úctou a vždy nabízí pomoc. Jakmile však učitel opustí třídu, začíná tento jedinec iniciovat šikanu, ale nikdy se přímo nezapojuje do fyzického ubližování oběti. Místo toho zůstává v pozadí a manipuluje jiné, aby vykonali jeho rozkazy.
- **Agresor srandista** – Tento typ agresora bývá obvykle vnímán jako oblíbený mezi pedagogy a spolužáky. Je charakteristický tím, že se vyhýbá zodpovědnosti a životem proplouvá bez větších problémů. Když se objeví nějaká překážka, spíše ji obchází než řeší. V hodinách dokáže zaujmout svou schopností uvolnit atmosféru a pobavit ostatní vtipy. Pro něj je většina situací pouze otázkou legrace. Pokud by však byl přistižen při ubližování spolužákovi, okamžitě reaguje tím, že vysvětluje své chování jako „jenom srandu“ a hledá potvrzení od ostatních. Většina přítomných jeho verzi často podporuje, což vede k tomu, že pedagog reaguje mírně, např. varováním, aby se to neopakovalo a vůbec si však neuvědomuje, že toto chování může být pro oběť skutečně nepříjemné, a že v dané situaci byla přítomna nerovnost sil.
- **Agresor spouštějící ekonomickou šikanu** – Děti vyrůstající v rodinách, kde je kladen důraz na materiální nadbytek. Často dostávají vše, po čem touží, a to bez nutnosti čekání, aby nezůstaly pozadu ve společnosti. I když mají dostatek věcí, které by mohly považovat za potřebné, často jim chybí emocionální podpora a blízkost rodičů. Tato nezkušenost s tím, co znamená něco si opravdu přát, vede k tomu, že dítě neocení ani materiální statky, ani vztahy s ostatními. Tento typ agresora často využívá svůj majetek k vytvoření sociální hierarchie ve třídě. Místo toho, aby děti s výbornými schopnostmi vedly kolektiv, jsou na vrcholu děti s nejnovějšími technologiemi

⁴¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 136.

a značkovým oblečením. Rodiče těchto dětí často volí prestižní školy, i když akademické nároky jejich dítěte mohou být nižší.⁴²

4.2 Charakteristika obětí

Existují určité znaky, které mohou způsobit, že se jedinec stane terčem šikany. Oběti bývají často znevýhodněné – ať už po stránce fyzické, psychické nebo sociální. Takové oslabení často přitahuje pozornost agresorů, kteří ho vnímají jako příležitost k útoku.

Mezi časté fyzické nedostatky patří například slabší tělesná konstituce, nadváha, neohrabanost či jakákoliv výrazná odchylka ve vzhledu, jako jsou například jizvy po operacích.

Psychické znevýhodnění může zahrnovat opožděný vývoj myšlení, který se projevuje problémy ve vnímání mezilidských vztahů, důvěřivosti, naivností, pomalejší reakcí nebo závislostí na okolí. Tyto charakteristiky často vedou k tomu, že dítě čelí ponižování, posměchu a postupně i intenzivnější šikaně.

K dalším faktorům zvyšujícím zranitelnost patří dlouhodobé onemocnění, které dítě oslabí, depresivní stavy nebo špatná ekonomická situace rodiny.

Specifickou skupinou ohrožených dětí jsou ty, které se jakkoliv odlišují od norem kolektivu. Tato odlišnost může být pozitivní (například mimořádné schopnosti) i negativní, ale v obou případech ji ostatní žáci často vnímají jako vybočení z řady, což může vyvolat negativní reakce. Kolektivní snaha o udržení průměru pak často vede k agresí vůči jedincům, kteří se vymykají. Například děti, které se snaží plnit školní povinnosti vzorně a uspět ve studiu, mohou být spolužáky označovány za šprty a vyloučeny z kolektivu.

Další formou je šikana založená na rasové odlišnosti. Pokud se například v třídním kolektivu objeví jediný žák romské příslušnosti mezi většinou bílých spolužáků nebo v extremisticky smýšlející skupině, může být vystaven výrazné agresí a vnímán jako rušivý element této skupiny.⁴³

⁴² MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 136-138.

⁴³ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 58-59. ISBN 80-7178-123-1.

Další charakteristiku šikany popisují odborné zdroje, které uvádějí významné prvky, jež mohou vést k tomu, že se jedinec stane obětí šikany:

- **Tělesná slabost** – Jedním z rizik, hlavně pokud jde o chlapce.
- **Nápadné vnější znaky** – Mezi výrazné znaky mohou patřit třeba brýle, zrzavé vlasy či nadváha.
- **Rasová odlišnost** – Hlavním faktorem může být barva pleti, která hraje významnou roli v některých typech šikany. Rasová šikana označuje momenty, kdy je žák či malá skupina žáků opakovaně terčem útoků od větší skupiny, přičemž útoky jsou motivovány rasovými předsudky. Nejedná se o jednorázové rasově motivované útoky, ale o dlouhodobé a systematické šikanování.
- **Neurotické dítě** – Jedinec, který je introvertní a uzavřený. Vyhýbá se sociálním interakcím a často bývá osamocený v kolektivu. Každá kritika mu snadno ublíží, a i drobný konflikt ho může výrazně znepokojit.
- **Dítě s hyperaktivitou a poruchou osobnosti** – Syndrom ADHD.
- **Dítě s opožděným rozumovým vývojem** – Dítě citlivější na vnější vlivy, což může vést k tomu, že se stane terčem žertů nebo manipulace.
- **Dítě oslabené nemocí.**
- **Provokující dítě.**
- **Dítě sobecké** – Dítě vykazující egocentrické chování a má potíže s vytvářením přátelství.
- **Dítě s pocitý méněcennosti, s pesimismem a beznadějí.**
- **Dítě výrazně submisivní** – Dítě, které je zdrženlivé a má obtíže s asertivitou ve skupině.
- **Dítě ze sociálně slabé rodiny** – Dítě mající potíže s konkurencí se svými vrstevníky v oblasti materiálního bohatství či spotřebního chování.
- **Dítě nesolidární s ostatními** – Dítě mající potíže s projevením solidarity s ostatními, ať už jde o malé či větší prohřešky, může to dělat buď z obavy, nebo kvůli loajalitě k učitelům a hlavním vzdělávacím cílům.
- **Šplhoun** – Dítě, které se snaží přehnaně získat přízeň učitelů slušností, zdvořilostí a plní veškeré úkoly.
- **Dítě s kombinací psychického a sociálního handicapu.**
- **Nové dítě v sehraném kolektivu.** ⁴⁴

⁴⁴ ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. s. 58-62.

4.2.1 Typologie obětí

Šikana často může na obětech zanechat hluboké stopy, které často nejsou jen fyzického rázu, ale hlavně psychického. Většinou se péče odborníků, jako jsou pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče či psychologové, zaměřuje na agresory, ale oběti šikany zůstávají bez povšimnutí. Protože rodiče mají tendence neřešit proč se zrovna jejich dítě stalo obětí šikany, jelikož jsou rádi, že se případ vyřešil a šikana skončila.⁴⁵

- **Oběti na první pohled** – Tyto děti často vypadají slabě, mohou být drobné nebo mít nezvyklý vzhled, což přitahuje pozornost. Na jejich tváři je patrná úzkost a bojácnost. Snadno se straní ostatním a neumí se bránit, když se stanou terčem vtipů nebo útoků. Jejich rodiny bývají přehnaně ochranné, což omezuje jejich samostatnost a iniciativu od útlého věku.
- **Oběti, které dlouhodobě zůstávají pod ochranou matek/babiček** – Děti vyrůstající v prostředí, kde rodiče, zejména matky či babičky, mají problém přijmout, že dítě začíná být samostatné. Tyto pečovatelky často cítí potřebu za dítě všechno vyřešit a neustále na něj dohlížet. Příkladem může být situace, kdy matky doprovázejí děti až do třídy, pomáhají jim s přípravou věcí a projevují lítost při rozloučení. Takové chování může vyvolat u ostatních dětí provokaci, protože ony jsou naopak vedeny k tomu, aby se cítili velké a zodpovědné, zatímco chování takové matky jim tento pocit znehodnocuje.
- **Postižené děti** – Postižené děti jsou často lehkým terčem šikany. Současné školství usiluje o jejich začlenění do běžných škol, což je pozitivní krok, jelikož pro zdravou společnost je důležité uznat přítomnost osob s postižením. Pro tyto děti je klíčové naučit se žít mezi zdravými spolužáky, pokud se mají úspěšně zařadit do života. Tento proces začlenění však musí být správně řízen, jinak by mohl dítěti spíše uškodit.
- **Učitelské děti** – Dítě, jehož rodič je učitel na stejné škole, se může ocitnout v nevýhodné pozici. Ostatní žáci mohou mít pocit, že má výhody, například že ví, kdy bude zkoušení, což ovlivňuje jejich vztahy. Rodič učitel může být na dítě přísnější, aby se vyhnul podezření o zvýhodňování, což může narušit jejich vztah. Dále se může

⁴⁵ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 139.

stát, že dítě učitele dostane lepší známku než jiné, což ostatní vnímají jako nespravedlivé.⁴⁶

⁴⁶ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 139-141.

5 Následky šikany

Stát se obětí šikany je pro každého traumatizující zkušenost. Když dítě čelí šikaně a cítí se zranitelné, ponížené a bezmocné, situace ovlivňuje nejen jeho samotné, ale také širší okruh lidí – například agresory, reaktivní oběti, rodiče, sourozence, učitele, spolužáky, přihlížející, školní prostředí a obec.

K mnohým bolestným zážitkům patří:

- Dítě vnímá bolestný dopad šikany, kterou prožívá v přítomném okamžiku.
- I jednorázový incident může dítě hluboce zasáhnout, přesto bývá často podceňován či zlehčován.
- Bezmocnost – veškeré snahy dítěte šikanu zastavit často selhávají.
- Potlačování situace vyžaduje velké úsilí, například předstírání, že se nic neděje.
- Přiznat šikanu ve škole nebo doma může být pro dítě příliš těžké.
- Dítě často nedokáže sdílet plnou hloubku svého utrpení.
- Pocity hanby, ponížení a neschopnosti vedou k nenávisti vůči sobě samému.
- Strach z odmítnutí nebo dalších útoků komplikuje žádost o pomoc.
- Pokud hledání pomoci selže, dítě může cítit zradu a opuštěnost.
- Okolí si často všimne jeho zranitelnosti – někteří vrstevníci se odvrátí, jiní se přidají k agresorovi.
- Prohlubující se šikana zhoršuje kvalitu života a posiluje strach i frustraci.
- Dítě se často snaží svou bolest bagatelizovat, aby si zachovalo tvář před vrstevníky, kteří mu nepomohli.
- Oběti mohou být paralyzované strachem nebo se pokusí útoky oplácet.
- Neúčinné programy a intervence mohou posílit pocit, že oběť není chráněna ani školou.
- Ti, kteří na útoky reagují agresivně, někdy zažívají pocity viny a odpor k nabízené pomoci.⁴⁷

5.1 Důsledky šikanování na různé oblasti života

Nepovšimnutá nebo opožděně odhalená šikana přináší negativní dopady všem členům skupiny. Mezi hlavní škodlivé důsledky patří čtyři zásadní oblasti poškození.

⁴⁷ FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. V Praze: Ikar, 2009. s. 63-64.

- **Poškození fyzického a psychického zdraví oběti** – Šikana má vážné a hluboké důsledky pro fyzické i psychické zdraví oběti, což vede k dlouhodobému utrpení. Poškození se týká jak psychiky, tak fyzického těla, a v extrémních případech může dokonce ohrozit život oběti, zvláště pokud jde o brutální nebo pokročilé formy šikany.
- **Fixování antisociálních postojů u agresorů** – Šikana má závažné důsledky i pro její iniciátory a aktivní účastníky, byť jsou méně zřetelné. U nich dochází k výraznému poškození morálního a duchovního vývoje. Pokud agresor není zastaven, hrozí upevnění antisociálních postojů a zvýšené riziko zapojení do trestné činnosti. Takový jedinec postrádá zkušenost se společenskou odpovědností a dodržováním pravidel. Nemá jasně vymezené hranice toho, co je nepřipustné, ani pochopení respektu k druhým lidem, což prohlubuje jeho problematické chování.
- **Ztráta iluzí o společnosti u ostatních členů skupiny** – Žáci, kteří se šikanování přímo neúčastní, ale přihlížejí jejímu průběhu, často ztrácejí důvěru ve spravedlivé uspořádání společnosti. Vidí, že násilí zůstává nepotrestané a autority selhávají v zajištění bezpečí. Tato zkušenost může vést k apatii, pasivitě nebo k přijetí násilí jako přirozené součásti života. Mohou tak rezignovat na aktivní postoj proti bezpráví nebo se sami později pokusí podobné chování napodobit, protože již rozumí jeho mechanismům a vidí, že nevede k postihu.
- **Snížený efekt pedagogického působení u skupiny jako celku** – Šikanování představuje zásadní překážku pro snahy pedagogů o rozvoj skupiny a jejích členů. Kolektiv postižený šikanou ztrácí schopnost plnit svou výchovnou roli, kterou zdravá společnost přirozeně má. Šikanování poškozuje všechny členy skupiny v různé míře a výrazně narušuje proces vzdělávání. V takovém prostředí je efektivita výuky minimální, protože dynamika skupiny je narušená a jednotlivci se nemohou plně soustředit na učení ani rozvíjet své schopnosti.⁴⁸

5.2 Následky šikany pro oběť

Všechny druhy šikany můžou dítě zranit. O tom, jak těžké budou její následky, rozhoduje osobnost oběti, podpora, kterou jí poskytla škola a rodiče, reakce vrstevnické skupiny a agresorův styl. Každý typ šikany může dítěti způsobit vážné zranění, přičemž rozsah a hloubka následků jsou ovlivněny několika faktory. Patří sem osobnost oběti a její schopnost zvládat stres, míra podpory poskytnuté školou a rodinou, reakce

⁴⁸KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 67-68.

vrstevníků, kteří mohou situaci buď zmírnit, nebo zhoršit, a také styl jednání agresora, který určuje intenzitu a povahu útoků. Tyto okolnosti dohromady formují to, jak hluboce šikana ovlivní život dítěte a jeho schopnost vyrovnat se s traumatem.⁴⁹

5.2.1 Okamžité následky

Oběti šikany nevykazují chování typické pro šťastné děti. Je zřejmé, že situaci prožívají velmi těžce. Jejich strach, hněv, stres a bezmoc se projevují v jejich pohledu, výrazu obličeje, řeči těla, hlasu i slovech. Následky šikany ovlivňují různé oblasti jejich života.

- **Fyzické důsledky** – Oběti fyzické šikany mohou mít řezné rány, modřiny, bolesti hlavy, zad nebo břicha. Mohou trpět pomočováním, problémy s pletí, vypadáváním vlasů, nočními můrami a špatným spánkem. Často zažívají bolestivou menstruaci nebo poruchy příjmu potravy. Tyto děti bývají také častěji nemocné, protože stres oslabuje imunitní systém a snižuje odolnost vůči infekcím.
- **Intelektuální důsledky** – K okamžitým intelektuálním důsledkům může patřit, že děti trpí zhoršeným soustředěním, mají potíže s učením a s pamětí. Chybí jim motivace ke studiu. Do školy chodí nepravidelně a ve školní látce zůstávají pozadu. Jedinci s poruchou učení nepřiznají své obtíže, protože mají strach, že by se jim ostatní posmívali za hloupost. Děti, které jsou citlivé, mají strach z jakékoli zpětné vazby, včetně té konstruktivní, takže sabotují své vzdělávání tím, že skrývají své myšlenky, aby je nevystavily kritice.
- **Sociální důsledky** – Šikana má vážné sociální důsledky, které ovlivňují oběti i jejich vztahy s vrstevníky. Děti s horšími sociálními dovednostmi jsou k šikaně náchylnější. Oběti často čelí odmítnutí, ztrátě přátelství a izolaci. Některé se podřizují jednomu kamarádovi, jiné se stávají ocásky populárních dětí, čímž riskují další šikanou. Opakovaná šikana vytváří destruktivní spirálu, která zvyšuje zranitelnost obětí a jejich další odmítání. Mnohé oběti se přátelí s dětmi s podobnými problémy, což zhoršuje jejich sociální postavení. Jejich společenský život je omezený, nejsou zvány na oslavy nebo přespání, což prohlubuje jejich izolaci.
- **Dopad na sebevědomí** – Šikana může vážně poškodit sebevědomí obětí, které jsou často terčem posměchu kvůli své odlišnosti. Pokud tuto odlišnost neakceptují, jejich

⁴⁹ FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. V Praze: Ikar, 2009. s. 64.

citlivost vede k dalšímu zesměšňování, což ještě více snižuje jejich sebeúctu. Zatímco vnitřní agresor neustále kritizuje jejich nedostatky, školní agresor se zaměřuje na citlivá místa a neustále je zesměšňuje. Děti s nízkým sebevědomím vysílají signál, že se nemají rády, což způsobuje, že i ostatní děti se k nim chovají negativně. Oběti si často myslí, že se šikaně nemohou bránit, což prohlubuje jejich pocit odlišnosti a podkopává jejich sebevědomí. Tyto děti se stávají velmi citlivé na kritiku, odmítají i konstruktivní zpětnou vazbu, což ještě více zhoršuje jejich situaci. Jejich sebevědomí klesá, stávají se uzavřenějšími, méně důvěřivými a někdy se izolují nebo jsou příliš sebestředné.

- **Psychologické důsledky** – Když je dítě vystaveno šikaně nebo ohrožení, tělo se přepne do režimu přežití, aktivuje se instinkt bojů nebo úteku, což ztěžuje dýchání a omezuje tělesné funkce. Vysoký stres a úzkost brání dosažení klidu a ztěžují navazování vztahů. Dítě může reagovat zoufalstvím nebo vztekem, některé se brání agresivně, jiné napětí potlačují a vybíjejí doma. Cítí se zmatené a bezmocné, často se nedokážou uvolnit nebo vyjádřit pocity. Mluví tiše a rychle, což ztěžuje pochopení jejich prožitků. Některé oběti trpí smutkem, sklíčeností nebo mírnou depresí.⁵⁰

5.2.2 Dlouhodobé následky

Tělo na extrémní stres reaguje uvolněním kortizolu, adrenalinu a jiných hormonů, které mohou poškodit mozkové buňky, zhoršit paměť a způsobit dlouhodobou nerovnováhu v tělesné biochemii. Mnohé oběti tento stres ještě zhoršují potlačováním emocí, jako je hněv, strach a smutek. To se projevuje v jejich chování – rozvíjejí obranné mechanismy a psychické příznaky, jako jsou záchvaty úzkosti, křeče v žaludku, pocení, červenání, obsedantní myšlenky a jednání. Tyto problémy mohou vést k vážným úzkostným poruchám a dalším psychickým obtížím. U obětí šikany bývá běžné, že se objevují následující problémy:

- **Odmítání školy a školní fobie** – Děti, které zažily šikanu, se často vyhýbají škole, ať už příležitostně, nebo pravidelně. Často se vymlouvají na nemoc nebo neodvedený domácí úkol.
- **Stydlivost a sociální fobie** – Oběti šikany, které se bojí jejího opakování, často omezují nebo se vyhýbají interakcím s vrstevníky. Nesmělost a sociální úzkost mohou

⁵⁰ FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. V Praze: Ikar, 2009. s. 64-69.

být trvalým doprovodem těchto lidí i v dospělosti, kdy se u nich může rozvinout strach z budování vztahů s cizími lidmi.

- **Posttraumatická stresová porucha** – Některé oběti šikany zažívají traumatizující situace, kde se cítí ohroženy, zneužívány nebo vážně zraněny. Tyto zážitky mohou přetrvávat jako znepokojující vzpomínky, noční můry nebo flashbacky. Děti s posttraumatickou stresovou poruchou bývají přecitlivělé, nadměrně ostražité a mohou mít náhlé výbuchy hněvu. Cítí se často izolované a mají problémy se soustředěním či pamětí. Takový stav vyžaduje odbornou terapii k pomoci s uzdravením.
- **Naučená bezmoc** – Při dlouhodobém zneužívání a traumatu mozek uvolňuje méně kortizolu, což může vést k trvalému neurologickému poškození a stavu známému jako naučená bezmoc. Některé děti se cítí uvězněné nebo zrazené dospělými, kteří je nechrání. S každým novým útokem se cítí bezmocnější, protože neví, jak se bránit. Tyto děti často dávají vinu především sobě, nikoliv rodičům, učitelům nebo škole.
- **Deprese, sebevražedné sklony, sebevražda a vražda** – Šikanované dítě často potlačuje svůj hněv a smutek, což může vést k depresi. Dítě je unavené, podrážděné nebo rozrušené. Šikana může vyvolat sebezníčovající myšlenky a činy, v extrémních případech i sebevraždu. Existují i tragické případy, kdy oběti šikany v odplátě zaútočily na učitele a spolužáky a následně si vzaly život.⁵¹

5.2.3 Následky přetrvávající do dospělosti

Šikana může oběti ovlivnit na dlouhé roky po ukončení školy. Nízké sebevědomí a sociální izolace, které mohou vzniknout, mohou být dlouhodobým problémem, který přetrvává i v dospělosti.

- **Partnerské vztahy** – Plaché oběti šikany často čelí obtížím při vytváření zdravých vztahů. Některým mužům chybí sebevědomí, aby si byli jistí svou sexuální identitou, což může vést k tomu, že zůstávají bez partnerky nebo naopak přitahují ženy s manipulativním a agresivním chováním. To může mít za následek pokles sebeúcty a ztrátu respektu k partnerce, což oslabuje stabilitu jejich vztahu.
- **Zaměstnání** – Oběti šikany mohou mít problémy dosáhnout vzdělání odpovídající jejich schopnostem, kvůli stresu, zhoršené koncentraci, snížené motivaci a depresím.

⁵¹ FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. V Praze: Ikar, 2009. s. 70-71.

Často postrádají sociální dovednosti, které potřebují k navazování vztahů, což omezuje jejich možnosti při výběru povolání.

- **Šikana na pracovišti** – Šikana na pracovišti postihuje více lidí než ve škole a bývá pro oběti obzvlášť traumatická, protože mají více co ztratit. Škody bývají větší a rány hlubší než při školní šikaně. Řešení a léčení těchto následků může trvat i mnoho let.⁵²

⁵² FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. V Praze: Ikar, 2009. s. 71.

6 Prevence šikany

Škola má ze zákona povinnost zajistit žákům bezpečné prostředí a podmínky podporující zdravý psychosociální vývoj během všech aktivit spojených s výukou.

Škola je odpovědná za řešení šikany mezi svými žáky, bez ohledu na to, zda k ní dochází v prostorách školy, mimo ni (například v okolí bydliště) nebo v online prostředí. Důvodem je skutečnost, že šikanující i šikanované děti navštěvují stejnou školu, šikana často vychází ze školních vztahů nebo událostí a může narušovat výuku i bezpečí žáků. Úkolem školy je proto šikaně předcházet a v případě jejího výskytu ji adekvátně řešit.⁵³ I přes to, že úkolem školy je šikanu řešit, škola nemá zájem vůbec přiznat existenci šikany. Důvodem může být strach z reakcí ze strany České školní inspekce či Rady školy nebo orgánů, které mají slovo v odvolávání ředitelů. Ředitelé spolu s vedením školy jsou si vědomi, že přiznáním výskytu šikany na jejich škole by mohli být obviněni z nekompetentnosti spravovat veřejnou instituci.

Prevence šikany je klíčová jak pro předcházení samotné šikaně, tak pro její řešení v případě, že už nastala. Mělo by jít o opatření, která neřeší jen samotné případy šikany, ale také vytváří prostředí, kde k šikanování vůbec nedochází. Prevence se tedy neomezuje pouze na školní zásahy, ale zahrnuje i aktivity, které posilují vztahy mezi žáky a zlepšují jejich vzájemnou komunikaci a důvěru.

V momentě, kdy k šikaně dojde, je důležité rychle a účinně zasáhnout. Včasné reakce a přijetí opatření mohou problém rychle vyřešit a zabránit jeho zhoršení. K tomu je nezbytné vytvářet ve škole podporující prostředí, které dává žákům pocit bezpečí a vzájemného respektu.⁵⁴

Každá škola musí mít metodika prevence, který má za úkol například koordinaci tvorby a kontrolu realizace preventivního programu školy. Podílí se na koordinaci a participaci na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů. Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce

⁵³ KOLLEROVÁ, Lenka; POSPÍŠILOVÁ, Anna a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Šikanování na školách*. Věda kolem nás. Pro všední den. [Praha]: Středisko společných činností AV ČR, 2020. s. 10.

⁵⁴ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s. 66.

s třídními kolektivy apod.). Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Dále také zajištění metodického vedení pedagogických pracovníků školy v prevenci sociálně patologických jevů, včetně identifikace problémového chování a preventivní práce se třídními kolektivy. Koordinace vzdělávání pedagogů v této oblasti.⁵⁵

Každá škola má povinnost vypracovat Minimální preventivní program, jehož součástí je také Program proti šikanování. Detaily jsou uvedeny v Metodickém pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 22294/2013-1.⁵⁶

Na základě požadavků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy by každá základní a střední škola měla mít vysoce kvalifikovaného metodika prevence a písemně vypracovaný minimální preventivní program zaměřený na sociálně patologické jevy, včetně šikany. Šikaně se daří lépe předcházet ve školách, kde je vysoká úroveň informovanosti o tomto problému a kde je škola připravena na účinné řešení situací spojených se šikanováním.

Učitelé i žáci by měli být dobře informováni o tom, jaké formy šikany mohou existovat a co všechno zahrnuje (například vyčleňování, pomluky nebo verbální a fyzické agresivní chování). Všichni by měli mít jasno v tom, že škola aktivně předchází šikaně a má nástroje, jak ji řešit. Klíčové je také, aby žáci věděli, že pokud se stanou obětí nebo budou svědky šikany, mohou se obrátit na učitele, metodika prevence nebo jakéhokoliv jiného dospělého, který je připraven jim pomoci.⁵⁷

6.1 Druhy prevence

Existuje celá řada přístupů a opatření, jak předcházet a reagovat na šikanování. Základním předpokladem je hluboké pochopení příčin a mechanismů šikanování. Důležitou součástí preventivních aktivit je informovat žáky o možnostech, jak získat pomoc, například prostřednictvím linek důvěry, včetně poskytnutí konkrétních kontaktů a telefonních čísel. Pro efektivní prevenci šikany je klíčové identifikovat rizikové faktory

⁵⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Školní metodik prevence*. Vyhl. č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010. Dostupné z: [https://msmt.gov.cz/uploads/nks_prevence_metodik.docx]

⁵⁶ BITTMANNOVÁ, Lenka a BITTMANN, Julius. *Prevence a účinné řešení šikany: u žáků a studentů s Aspergerovým syndromem a vysoce funkčním autismem*. Praha: Pasparta, [2016]. s. 8.

⁵⁷ KOLLEROVÁ, Lenka; POSPÍŠILOVÁ, Anna a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Šikanování na školách*. Věda kolem nás. Pro všední den. [Praha]: Středisko společných činností AV ČR, 2020. s. 10-11.

u obětí i agresorů a současně vytvářet školní prostředí, které podporuje vzájemný respekt a je zdravé, což šikaně efektivně brání.

Stejně jako u jiných výchovných a kázeňských problémů je i v případě šikany účinnější, jednodušší a ekonomičtější zabránit jejímu vzniku, než ji později řešit či odstraňovat. Prevence šikany se obecně dělí na dvě hlavní kategorie: primární a sekundární.

- **Primární prevence** – Uplatňuje se v případech, kdy šikana ještě nenastala. Jejím cílem je podpora zdravého a harmonického rozvoje dítěte, zvýšení povědomí dětí, rodičů i širší veřejnosti o šikaně a organizování preventivních aktivit ve školách. Efektivními nástroji primární prevence jsou přirozené součásti školní komunity, jako jsou celoškolní setkání parlamentu, třídní samospráva nebo spolumspráva. Nejúčinnějším způsobem prevence šikany je vytváření otevřených, vstřícných a bezpečných vztahů mezi všemi členy školní komunity.
- **Sekundární prevence** – Uplatňuje se v případech, kdy už k šikaně došlo a je nezbytné přijmout opatření, která zabrání jejímu opakování. Zahrnuje rychlou diagnostiku, okamžité prošetření incidentů šikany a pedagogická opatření, jako je ochrana oběti před dalším násilím. Dále zahrnuje rozhovory s rodiči obětí, komunikaci s rodiči agresorů a ostatními rodiči ve škole, stejně jako práci s celým třídním kolektivem. Součástí sekundární prevence je také výchovná práce s agresory, která může zahrnovat sankce, monitoring jejich chování, snahu o snížení agresivity, ocenění pokroku při zvládání impulzivity v náročných situacích a rozvoj sociálních dovedností prostřednictvím různých aktivit.
- **Terciální prevence** – Terciální prevence šikany momentálně neexistuje, ale pro budoucnost je nezbytná. Podle výzkumné studie „Sociální klima v prostředí základních škol v ČR“ by tato forma prevence umožnila školám využívat specializovaná pracoviště, která by se intenzivně věnovala práci s agresory po celý den. Tyto pracoviště by musela umožňovat i možnost vyjmout agresory ze školy v případech, kdy se dopouštějí brutálního nebo kriminálního chování. Kromě toho by oběti šikany, zejména ty trpící následky posttraumatické stresové poruchy, potřebovaly odbornou péči.⁵⁸

⁵⁸ BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. s 77-78.

7 Šikanování z hlediska práva

Pojem šikana je v právní praxi hojně používán, přestože chybí jeho explicitní definice v platném právním rámci. Tento termín se běžně objevuje v rozhodnutích o zahájení trestního řízení, v obžalobách státních zástupců a v odůvodněných soudních rozhodnutích. Dále je možné se s ním setkat v soudních protokolech a vyšetřovacích spisech policie.

V právním rámci je šikana obvykle vnímána jako úmyslné jednání zaměřené proti jinému subjektu, které poškozuje jeho lidskou důstojnost. Forma šikany není rozhodující – může se projevit jako verbální útoky, fyzické násilí nebo výhrůžky. Zásadní roli hraje úmysl pachatele při spáchání takového jednání, případně vědomé zanedbání určitého jednání.⁵⁹

Právní řešení šikany je složité a závisí na specifických okolnostech jednotlivého případu. Možnosti právního postihu agresora se liší v závislosti na konkrétní situaci oběti.

V první řadě by se rodiče měli obrátit na školu, která je povinna zajistit ochranu žáků před šikanou. Právní řád garantuje žákům a jejich zákonným zástupcům právo na aktivní ochranu. Činnost školy je pod dohledem České školní inspekce, zatímco rodiče mohou vykonávat svůj dohled prostřednictvím školní rady. Další kontrolu nad fungováním školy vykonává její zřizovatel, kterým je obvykle obec či kraj.

Pokud šikana dosáhne trestněprávní úrovně, je možné agresora trestně stíhat. V takovém případě oběť získá status poškozeného s odpovídajícími procesními právy v rámci trestního řízení. V mnoha případech nelze zahájit trestní stíhání, protože agresor nedosáhl zákonem stanovené věkové hranice pro trestní odpovědnost.⁶⁰ „*Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.*“⁶¹

⁵⁹ KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. s. 213.

⁶⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. s. 142-143.

⁶¹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů, Česká republika. 2009, částka 11, s. [online]. Dostupné z: WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/print/cs/2009-40/zneni-20240401.htm?sil=1>>. [cit. 2025-20-01].

7.1 Podmínky trestní odpovědnosti pachatelů šikany

Šikana může být postižena dle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, za předpokladu splnění dvou podmínek trestní odpovědnosti: materiální a formální. Materiální stránka trestného činu vyžaduje, aby pachatelovo jednání splňovalo znaky konkrétního trestného činu definovaného v trestním zákoně. Formální stránka zahrnuje úmysl pachatele spáchat dané jednání (za podmínky, že je trestně odpovědný) a stupeň společenské nebezpečnosti jeho jednání, který musí dosáhnout zákonem stanovené úrovně.

Z hlediska materiální podmínky je nutné, aby jednání pachatele odpovídalo znakům některého trestného činu. Pokud nelze jednání zařadit pod žádnou skutkovou podstatu, nelze jej kvalifikovat jako trestný čin, i když může být z laického pohledu považováno za společensky nežádoucí. Takové jednání však může být postiženo jako přestupek, pokud jsou splněny příslušné zákonné podmínky. Pro trestní odpovědnost je ovšem nezbytné splnit i formální podmínku trestnosti. Trestný čin je charakterizován jako jednání, které představuje nebezpečí pro společnost a jehož znaky jsou stanoveny v trestním zákoně. Pokud je stupeň nebezpečnosti činu pro společnost zanedbatelný, nelze jej považovat za trestný čin, i když jinak splňuje jeho znaky. V případě mladistvých je navíc vyžadováno, aby stupeň nebezpečnosti pro společnost nebyl nízký, aby se jednalo o trestný čin.

Je zásadní chápat nuance v hodnocení jednání dospělých a mladistvých, avšak nelze předpokládat, že konkrétní jednání bude vždy považováno za málo společensky nebezpečné. Společenská nebezpečnost činu se hodnotí nejen z hlediska samotného činu, ale také s ohledem na jeho frekvenci a dopad na společnost. Zatímco ojedinělé jednání může být považováno za málo nebezpečné, opakované nebo rozšířené jednání může být posuzováno jako trestný čin právě kvůli těmto faktorům.

Vzhledem k rostoucímu počtu případů šikany lze očekávat, že takové jednání bude častěji kvalifikováno jako trestné činy. Zároveň je důležité posuzovat podmínku úmyslného spáchání trestného činu v souladu s ustanoveními trestního zákona. Trestní právo rozlišuje mezi přímým a nepřímým úmyslem.⁶² Trestní zákoník v § 15 uvádí: „(1) *Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel*

⁶² KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 118-120.

a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

(2) Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem. “⁶³

7.2 Šikana - naplnění skutkové podstaty řady trestných činů

Šikana je často postihována na základě ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku, jelikož často zahrnuje páčání trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti.

Trestného činu omezování osobní svobody podle § 171 trestního zákoníku se dopouští osoba, která bez oprávnění brání jinému v užívání osobní svobody. Mezi takové formy šikany patří zavírání oběti, její přivazování či nucení setrvávat na místě.

Trestný čin vydírání podle § 175 trestního zákoníku je spáchán, když je oběť násilím nebo pohrůzkou donucena k provedení určitých úkonů. Mezi takové formy vydírání patří fyzické násilí, vyhrožování či pohrůžka jiné újmy.

Trestný čin nebezpečného vyhrožování podle § 353 trestního zákoníku je úzce spojen s vydíráním. Tento delikt je spáchán, když osoba vyhrožuje jinému usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou způsobem, který vyvolává důvodnou obavu. Při posuzování jiných těžkých újem je důležité zohlednit nejen možnosti pachatele, ale zejména psychický dopad na oběť. Co může být pro dospělého nepodstatné či neproveditelné, může mít na psychiku dítěte tak silný dopad, že naplňuje znaky tohoto trestného činu.

Loupež dle § 173 trestního zákoníku je trestný čin, při kterém je použito násilí nebo hrozba násilím k získání cizí věci. Hodnota věci není rozhodující, klíčové je použití násilí. Trest za loupež se pohybuje od dvou do deseti let odnětí svobody, v závažnějších případech může být i vyšší. Mnoho nezletilých bylo překvapeno, že i násilné odebrání

⁶³ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, Česká republika. 2009, částka 11, s. [online]. Dostupné z: WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/print/cs/2009-40/zneni-20240401.htm?sil=1>>. [cit. 2025-20-01]

malé částky peněz či věci od spolužáka může být kvalifikováno jako trestný čin loupeže s všemi souvisejícími důsledky.

Sexuální formy šikanování mohou být kvalifikovány jako trestné činy, jako je znásilnění dle § 185 trestního zákoníku, pohlavní zneužívání dle § 187 nebo kuplířství dle § 189 trestního zákoníku.

Šikana může vést k zdravotní újmě oběti, což může být kvalifikováno jako trestný čin ublížení na zdraví dle § 146 trestního zákoníku. Pokud šikana zahrnuje poškozování majetku oběti, jedná se o trestný čin poškozování cizí věci dle § 228 trestního zákoníku.⁶⁴

7.3 Trestní odpovědnost pachatelů šikany

K tomu, aby byl pachatel postižen, je třeba, aby dosáhl určitého věku. *„Není-li zákonem stanoveno jinak, pak se rozumí mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku; má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.“*⁶⁵

Trestní odpovědnost lze vyloučit pouze v případě duševní poruchy, která v době spáchání trestného činu znemožnila pachateli rozpoznat nebezpečnost svého jednání nebo ovládat své chování. Naopak, pokud si pachatel sám způsobil stav pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek, neztrácí tím svou trestní odpovědnost. Osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné, nicméně to neznamená, že nemohou čelit jiným formám postihu, nebo že nemohou být odpovědní jejich rodiče.

7.3.1 Odpovědnost pachatelů mladších patnácti let

Dítě mladší 15 let nemůže být trestně stíháno. Pro posuzování trestní odpovědnosti je důležité zhodnotit rozumovou a mravní vyspělost dětí v daném věku. Rozumová i mravní vyspělost u dětí mladšího věku zahrnuje povědomí o tom, že některé činy jsou nepřipustné a že za jejich spáchání následuje trest. To se týká zejména závažných deliktů, jako jsou trestné činy proti životu a zdraví, a dalších jednání ohrožujících fyzickou

⁶⁴ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 120-121.

⁶⁵ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.. In: Sbíрка zákonů, Česká republika. 2003, částka 77, s. [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>>. [cit. 2025-20-01]

a psychickou integritu druhých nebo jiné důležité zájmy chráněné zákonem. Přestože děti mladší 15 let nejsou trestně odpovědné, lze proti nim přijmout jiná opatření.

Děti mladší 15 let nelze trestat sankcemi podle trestního či přestupkového práva, nicméně umístění dítěte v ústavu může být dostatečnou hrozbou a sankcí za jednání, které se vymyká běžnému chování. Školská zařízení by měla pečlivě sledovat chování dětí, za které nesou právní odpovědnost. Pokud existuje riziko, že nezletilý spáchá jednání, které by bylo trestné, kdyby dosáhl potřebného věku, je nezbytné vyvodit odpovídající důsledky. Pokud rozhovory s rodiči nebo spolupráce s odborníky (pedagogy nebo psychology) nejsou účinné, mělo by být zvažováno podání návrhu na stanovení dohledu nad chováním dítěte. Pokud ani tento krok nevede k nápravě, mělo by být dítě umístěno do ústavu. Takové opatření může být uloženo pouze soudem.⁶⁶

⁶⁶ KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. s. 120-122.

8 Dotazníkové šetření

8.1 Charakteristika a metoda výzkumu

Praktická část bakalářské práce zahrnuje výzkum realizovaný metodou kvantitativního dotazníkového šetření. Cílem dotazníku bylo zmapovat výskyt šikany a povědomí žáků o této problematice, stejně jako jejich názory na účinnost preventivních opatření a řešení šikany na jejich škole.

Pro dotazníkové šetření byly vybrány třídy 5. až 9. ročníků ZŠ a MŠ Dubné. Tato věková kategorie byla zvolena z důvodu dostatečných zkušeností žáků se školním prostředím a jejich schopnosti rozpoznat a popsat situace spojené se šikanou. Celkem dotazník vyplnilo 188 žáků.

8.1.1 Struktura výzkumu

K získání potřebných dat byla zvolena metoda elektronického dotazování prostřednictvím platformy Survio.com, která zahrnovala 11 uzavřených otázek a 2 otevřené otázky. Dotazník byl zcela anonymní a bez časového omezení. Otázky byly navrženy tak, aby byly snadno srozumitelné pro žáky a nevznikaly tak obtíže při jeho vyplňování. Dotazník žáci vyplňovali během vyučovacích hodin, což zajistilo vysokou míru účasti.

Dotazník obsahoval 13 otázek rozdělených do několika částí. V úvodní části byly respondentům položeny otázky týkající se pohlaví a třídy. Další část se zaměřovala na obecné otázky o šikaně, konkrétně na povědomí o tom, co šikana je, a zda respondenti vědí, jaké chování lze za šikanu považovat. Ve třetí části se dotazník zaměřil na výskyt šikany ve škole, kde respondenti uváděli, zda se někdy setkali se šikanou, a pokud ano, jaký typ šikany zažili nebo pozorovali. Následující část zkoumala role respondentů v šikaně, tedy zda byli oběťmi, agresory nebo pozorovateli, a zda se v případě, že byli svědky šikany, pokusili situaci řešit. Další sekce se věnovala prevenci šikany a povědomí o preventivních opatřeních na škole, kdy bylo zjišťováno, jak žáci vnímají schopnost učitelů řešit šikanu a na koho by se obrátili v případě, že by se setkali se šikanou. Poslední část dotazníku zkoumala reakce žáků v případě, že by zjistili, že někdo ve třídě šikanuje spolužáka, a jaký mají pocit z toho, jak se na škole šikana řeší. Závěrečná otevřená otázka se zaměřila na návrhy žáků na zlepšení prevence šikany.

8.2 Charakteristika vybraného zařízení

ZŠ a MŠ Dubné je příspěvkovou organizací zřizovanou obcí Dubné vykonávající činnost mateřské školy, základní školy, školní družiny a školní jídelny.

Ve školním roce 2024 – 2025 navštěvuje mateřskou školu 98 dětí a základní školu 420 žáků. Škola poskytuje úplné základní vzdělávání od 1. do 9. třídy. Všechny ročníky jsou rozděleny do 2 paralelních tříd, v jednom ročníku jsou 3 paralelní třídy. Průměrná naplněnost tříd je 23 žáků na prvním stupni a 22 na druhém stupni.

Škola se nachází přibližně 10 km od krajského města, školský obvod základní školy tvoří celkem 10 okolních vesnic, přičemž zhruba polovinu žáků základní školy tvoří děti místní a polovina jsou žáci dojíždějící ze spádových vesnic. Školní areál včetně rozlehlé školní zahrady se nachází v klidné okrajové části obce poblíž lesa, který školy rovněž využívá k organizaci výukových aktivit.

Škola prošla modernizací a přístavbou, vybavení školy je moderní, prostředí školy je přívětivé.

V čele školy je 12 let ředitel školy, řešení sociálně-patologických jevů má na starosti tým školního poradenského pracoviště ve složení školní psycholog, školní metodik prevence sociálně-patologických jevů, výchovný poradce a ředitel školy.

Ve vybraných třídách je pracovníky Pedagogicko-psychologické poradny prováděna pravidelná sociometrie za účelem odhalení případných negativních vztahů v kolektivu, školou jsou pořádány různé preventivní programy (prevence zneužívání návykových látek, šikany, zneužívání sociálních sítí atd.). Pro žáky je rovněž zřízena schránka důvěry. Případné problémy jsou řešeny ve spolupráci se zákonnými zástupci, škola se snaží zajistit součinnost rovněž v případě sociálně-patologických jevů probíhajících v prostředí mimo školu. Na vysoké úrovni je spolupráce s obcí a obecní komunitou, základní i mateřská škola organizuje v průběhu roku řadu akcí pro veřejnost (školní ples, besídky, zahradní slavnosti aj.).

Dle sdělení školy nebyl dosud řešen závažný případ šikany, je snahou řešit náznaky šikany při jejich zachycení v počátečním stádiu.

Škola má kromě běžné školní dokumentace a interních předpisů vypracován rovněž etický kodex, který upravuje mj. pravidla chování pracovníků školy vůči dětem a žákům.

8.3 Stanovení hypotéz

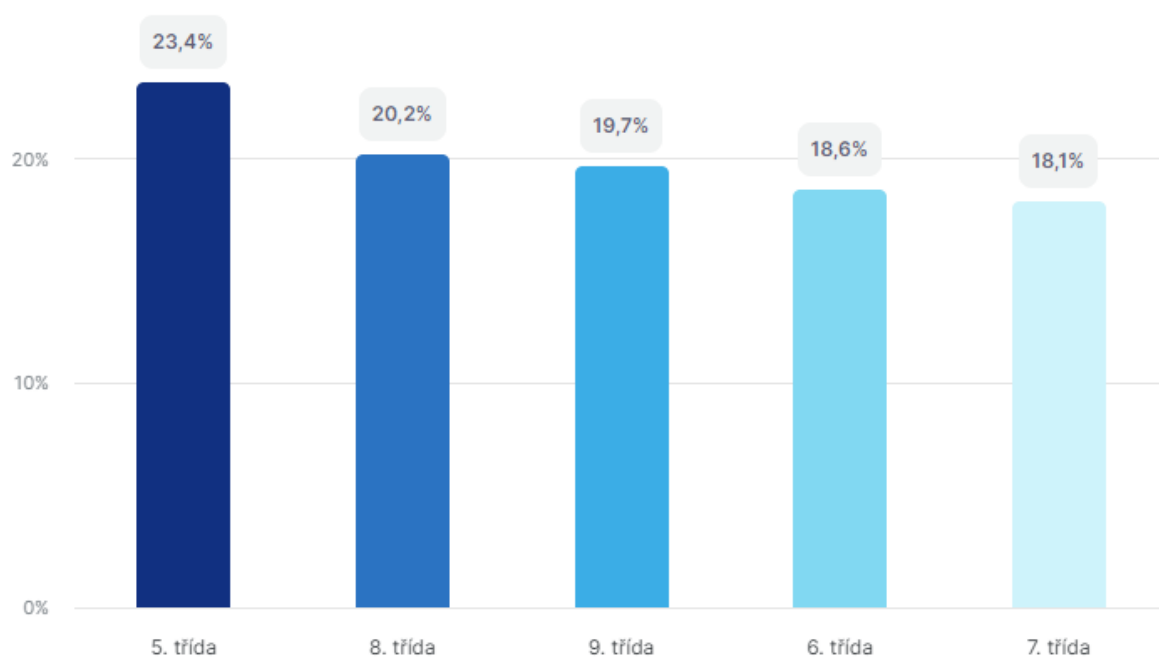
Cílem dotazníkového šetření bylo potvrdit či vyvrátit tyto hypotézy:

H1: Předpokládám, že preventivní opatření proti šikaně jsou na ZŠ a MŠ Dubné vnímána všemi žáky 2. stupně jako nedostatečná.

H2: Předpokládám, že polovina dotazovaných žáků 2. stupně, kteří jsou svědky šikany, situaci neřeší aktivně.

8.4 Analýza výsledků výzkumu

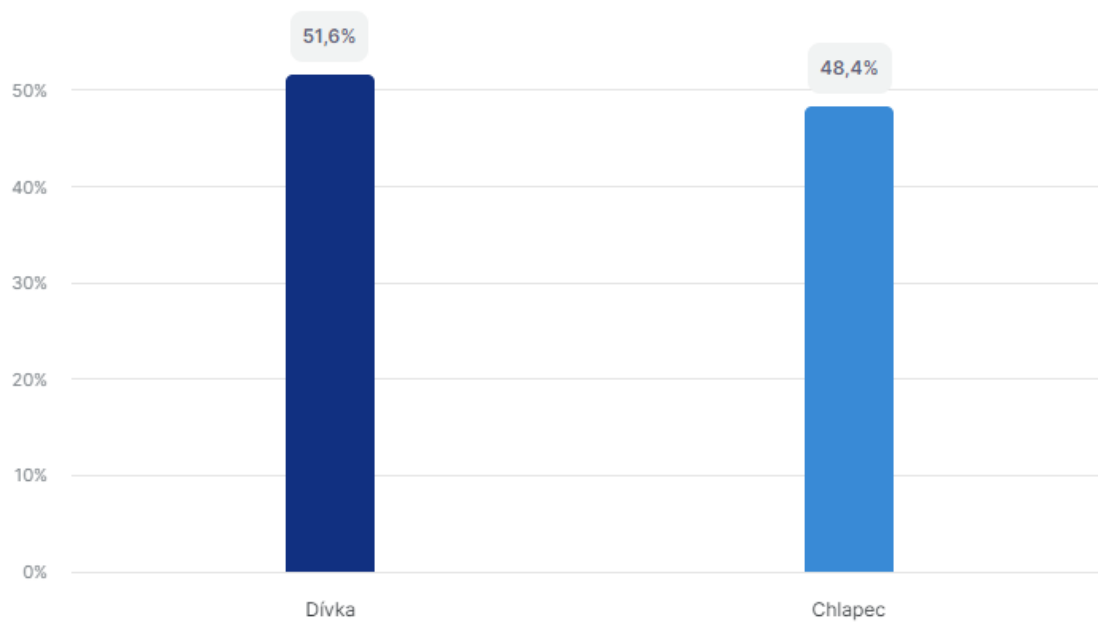
Graf č. 1 Do jaké třídy chodíš⁶⁷

Z grafu vyplývá, že z celkového počtu 188 respondentů, bylo 44 z 5. třídy, ze 6. třídy bylo 35, ze 7. třídy 34 respondentů, z 8. třídy 38 a z 9. třídy 37 respondentů.

⁶⁷ vlastní výzkum 2025

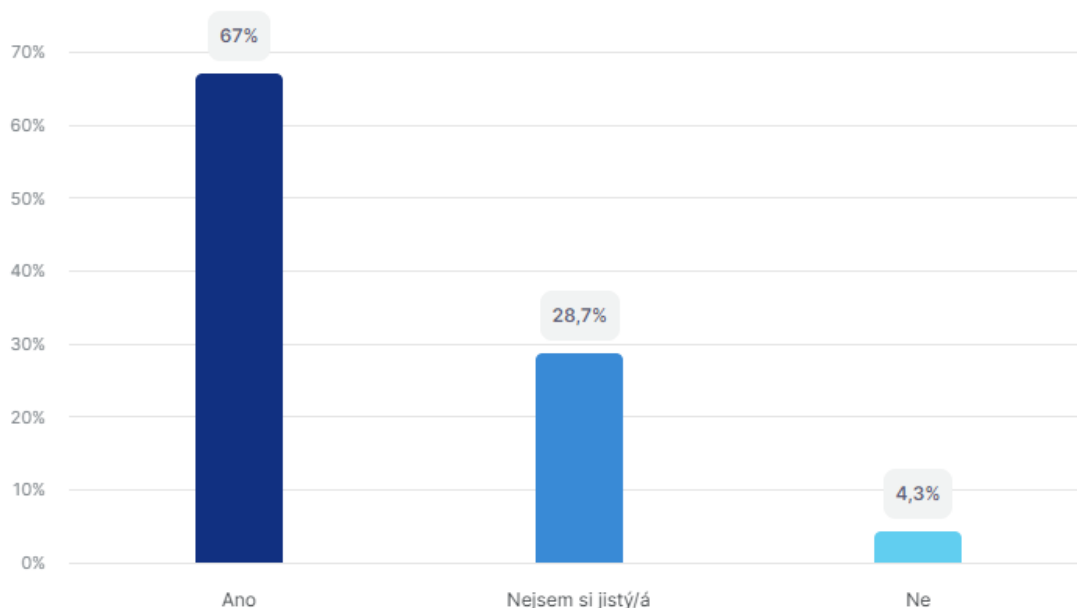
Graf č. 2 Pohlaví ⁶⁸

Z grafu vyplývá, že ze 188 žáků bylo 91 chlapců a 97 dívek.

⁶⁸ vlastní výzkum 2025

Graf č. 3 Myslíš si, že víš, jaké chování lze označit za šikanu⁶⁹

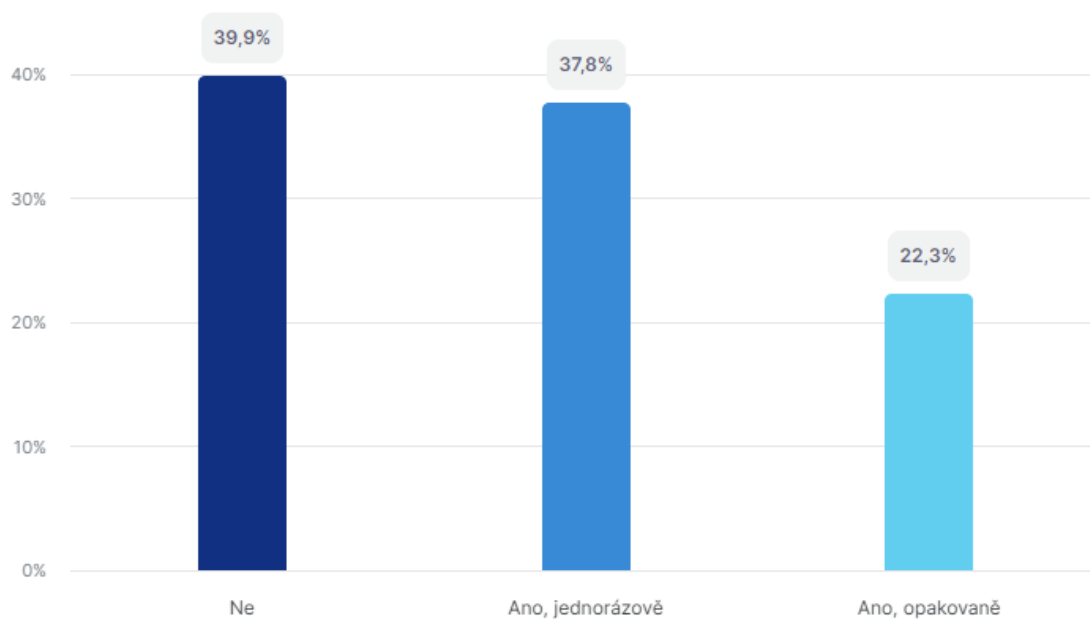
Z celkového počtu 188 respondentů většina žáků 67 % (126) uvedla, že se domnívá, že ví, jaké chování lze označit za šikanu. Přibližně 29 % (54) si tím není jistých a 4 % (8) uvedlo, že neví, co přesně šikana znamená. Výsledky naznačují, že většina žáků má alespoň základní povědomí o tom, co spadá pod pojem šikany.

Otázka č. 4 Jak bys definoval/a šikanu

Tato otázka byla otevřená a odpovědi měly tolik rozličných variant, že není možné je zaznamenat do grafu. Z textu vyplývá, že z celkových 188 odpovědí byly tyto 4 nejčastější: jakékoliv fyzické násilí 60 % (112), následovalo psychické násilí 26 % (50) a slovní útoky 12 % (26). Pouze zanedbatelné procento respondentů 1 % (2) nedokázalo šikanu žádným způsobem definovat.

⁶⁹ vlastní výzkum 2025

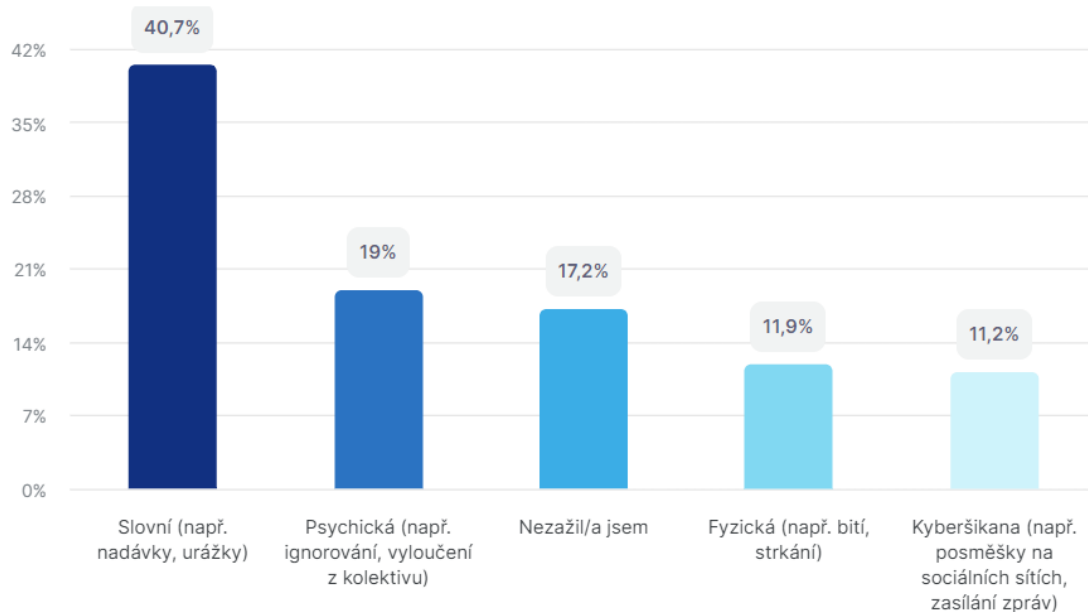
Graf č. 4 Setkal/a ses někdy se šikanou ve své třídě či škole⁷⁰

Na otázku, zda se žáci setkali se šikanou ve své třídě či škole, z celkového počtu 188 respondentů odpovědělo 40 % (75) žáků záporně. Dalších 38 % (71) uvedlo, že se se šikanou setkalo jednorázově, zatímco 22 % (42) respondentů zaznamenalo šikanu opakovaně. Tyto výsledky ukazují, že více než polovina dotázaných (60 %) má osobní zkušenost se šikanou.

⁷⁰ vlastní výzkum 2025

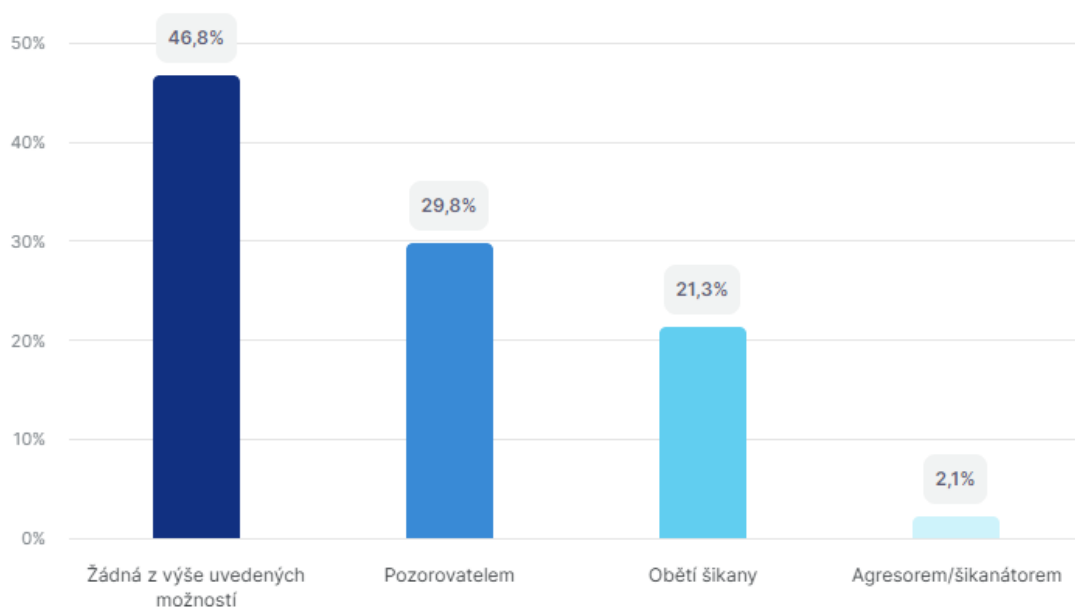
Graf č. 5 Pokud ano, jaký typ šikany jsi zažil/a nebo pozoroval/a⁷¹

Z odpovědí 188 respondentů vyplynulo, že nejčastěji se setkali se šikanou slovní 41 % (109), dále má největší zastoupení šikana psychická 19 % (51). Dle žáků se vyskytuje i šikana fyzická 12 % (32) a kyberšikana 11 % (30). 17 % (46) dotazovaných žáků uvedlo, že šikanu ani nezažili ani nepozorovali.

⁷¹ vlastní výzkum 2025

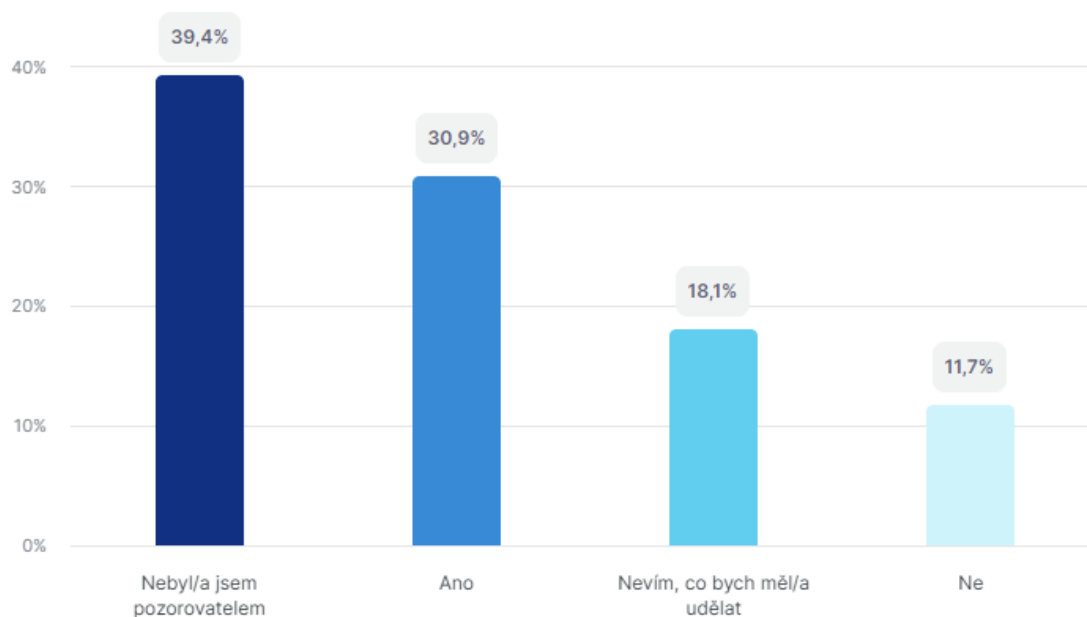
Graf č. 6 Byl/a jsi někdy⁷²

Respondenti byli dotázáni na svou osobní zkušenost se šikanou, přičemž měli možnost označit, zda byli obětí, agresorem, pozorovatelem, či ani jednou z možností. Z 188 respondentů největší část 47 % (88) uvedla, že se s žádnou z uvedených situací nesetkala. Přibližně 30 % (56) respondentů se v roli pozorovatele stalo svědky šikany, zatímco 21 % (40) uvedlo, že se stali oběťmi šikany. Pouze 2 % (4) dotázaných se přihlásilo k roli agresora, kdy tento výsledek může být diskutabilní, protože je složité říct nakolik tuto otázku brali žáci vážně.

⁷² vlastní výzkum 2025

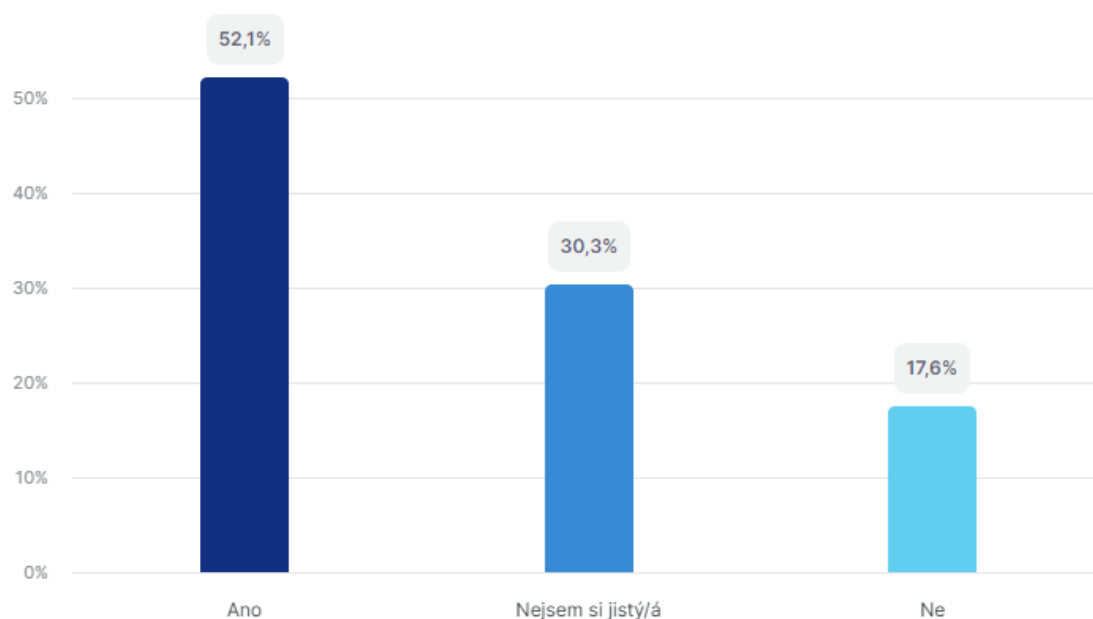
Graf č. 7 Pokud jsi byl/a pozorovatelem, snažil/a ses situaci řešit⁷³

Na tuto otázku z grafu vyplývá, že ze 188 respondentů 39 % (74) respondentů se nesetkalo se situací, kdy by byli pozorovateli šikany. Z těch, kteří se v této roli ocitli, se 31 % (58) pokusilo situaci nějak řešit. Na druhou stranu poměrně vysoké procento respondentů 18 % (34) uvedlo, že nevědělo, jak by měli správně zachovat. To poukazuje na možnou nedostatečnou informovanost o tom, jak v případě šikany reagovat. Alarmující je také fakt, že 12 % (22) dotázaných se rozhodlo nezasáhnout, což může svědčit například o strachu z následků.

⁷³ vlastní výzkum 2025

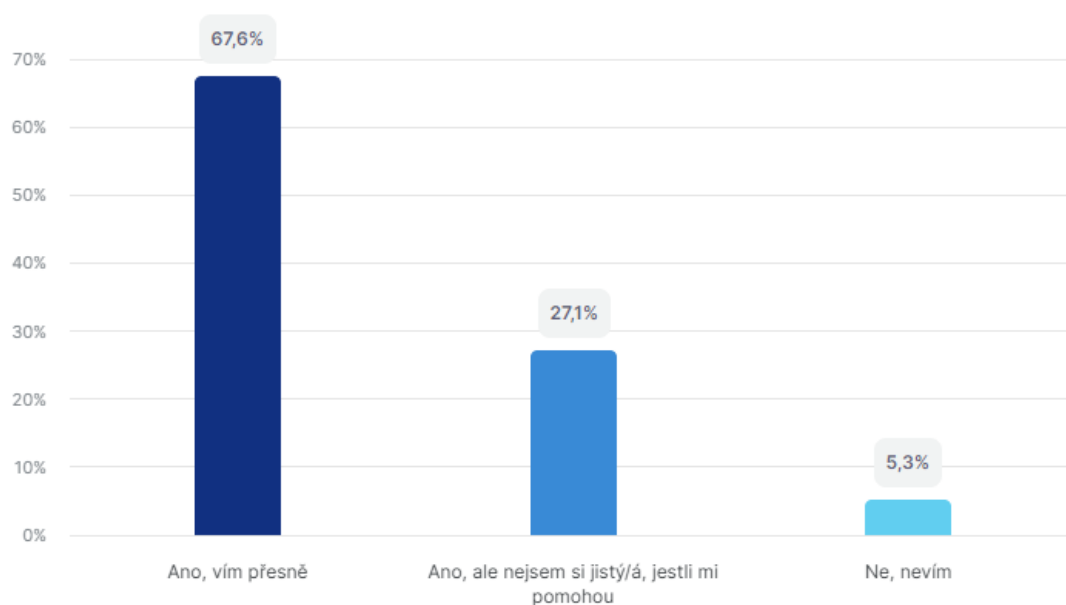
Graf č. 8 Myslíš si, že učitelé na tvé škole vědí, jak řešit šikanu⁷⁴

Z celkového počtu 188 respondentů uvedlo 52 % (98) že věří, že učitelé na jejich škole vědí, jak řešit šikanu. Nicméně 30 % (57) dotazovaných si tím není jistá, což ukazuje na nedostatek zkušeností žáků s postupy učitelů. Navíc 18 % (33) respondentů je přesvědčeno, že učitelé nejsou dostatečně připraveni na řešení šikany.

⁷⁴ vlastní výzkum 2025

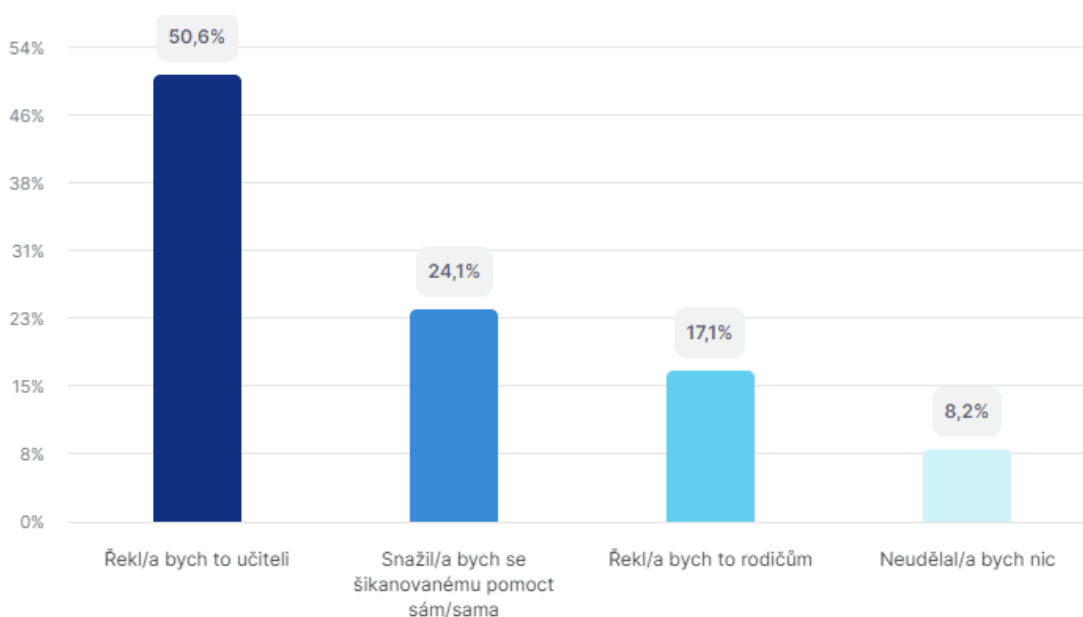
Graf č. 9 Víš, na koho se obrátit, pokud se setkáš se šikanou⁷⁵

Dotazovaní odpovídali na otázku, zda vědí, na koho se obrátit v případě, že se setkají se šikanou. Z celkového počtu 188 respondentů většina respondentů 68 % (127) uvedla, že ví přesně, na koho se obrátit. Dalších 27 % (51) sice ví, kam se obrátit, ale nejsou si jisti, zda by jim pomoc byla skutečně poskytnuta. Pouze 5 % (10) respondentů neví, kam by se v takové situaci mohli obrátit.

⁷⁵ vlastní výzkum 2025

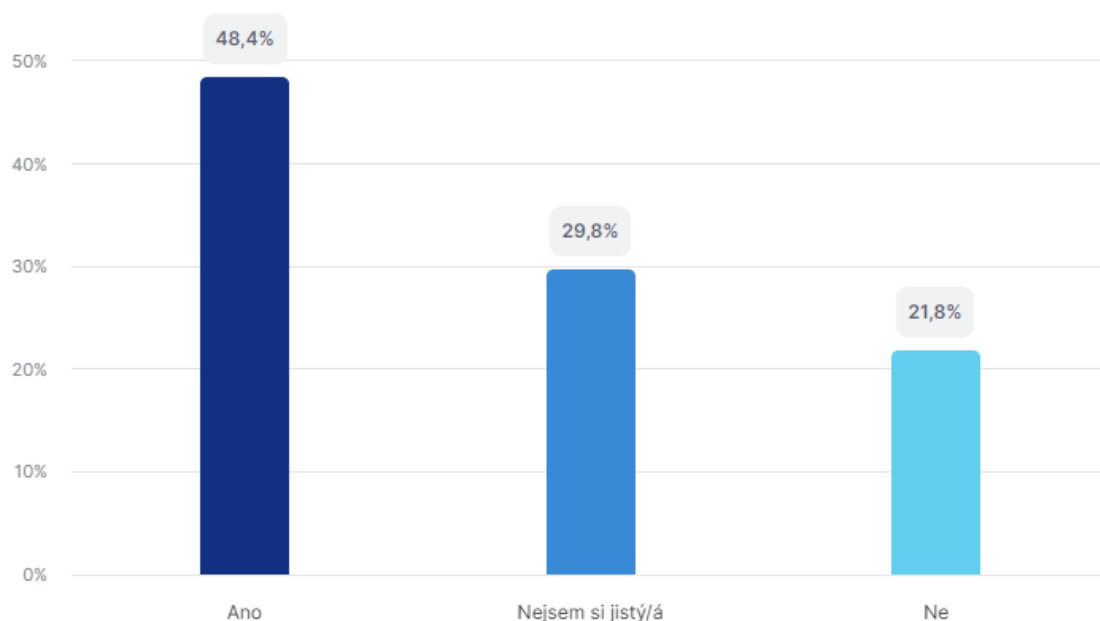
Graf č. 10 Jak bys reagoval/a, kdybys zjistil/a, že někdo ve tvé třídě šikanuje spolužáka⁷⁶

Z celkového počtu 188 respondentů oznámení situace učiteli, zvolilo 51 % (124). Dalších 24 % (59) by se snažila pomoci šikanovanému vlastními silami. Dalších 17 % (42) by se obrátilo na rodiče. Naopak 8 % (20) respondentů uvedlo, že by situaci nijak neřešilo. Výsledky ukazují, že většina žáků vnímá šikanu jako problém, který je potřeba řešit, a hledá možnosti, jak pomoci.

⁷⁶ vlastní výzkum 2025

Graf č. 11 Máš pocit, že se na vaší škole šikana dostatečně řeší⁷⁷

Z celkového počtu 188 respondentů se téměř polovina 48 % (91), domnívá že se šikana na jejich škole dostatečně řeší. Nicméně 30 % (56) si není jistých a 22 % (41) má opačný názor a domnívá se, že se šikana na škole neřeší dostatečně. Tyto výsledky naznačují, že i když téměř polovina žáků vnímá opatření proti šikaně jako dostatečná, existuje poměrně velká skupina, která o tom pochybuje nebo je nespokojena.

Otázka č. 13 Co si myslíš, že by mohlo pomoci ke snížení výskytu šikany na vaší škole

Tato otázka byla otevřená a odpovědi měly tolik rozličných variant, že není možné je zaznamenat do grafu. Z textu vyplývá, že mezi 5 nejčastějších odpovědí, z celkového počtu 188 odpovědí, byl lepší dohled učitelů 30 % (56), následovaný návrhem přísnějších trestů pro agresory 23 % (44). Respondenti také zdůrazňovali význam lepší výchovy ze strany rodičů 20 % (38). Dále byla zmiňována potřeba větší podpory obětí šikany 15 % (29) a důslednější práce s agresory 11 % (21).

8.5 Zhodnocení

Celý kvantitativní výzkum, včetně tvorby dotazníku a sběru odpovědí, probíhal od 1. února 2025 do 14. února 2025. Celkem bylo shromážděno 188 odpovědí.

Dotazníkové šetření bylo realizováno s cílem získat přehled o výskytu šikany na ZŠ a MŠ Dubné, o povědomí žáků o tomto fenoménu a o účinnosti preventivních

⁷⁷ vlastní výzkum 2025

opatření. Výzkumu se zúčastnilo celkem 188 respondentů ve věku 10 až 15 let, přičemž zastoupení jednotlivých ročníků umožnilo porovnat vnímání šikany napříč 2. stupněm základní školy. Sběr dat probíhal anonymně, což zajišťovalo větší otevřenost odpovědí.

Ze získaných dat vyplývá, že většina respondentů má základní povědomí o tom, co šikana znamená, a dokáže ji identifikovat v různých situacích. Výsledky rovněž ukazují, že se značná část žáků již s nějakou formou šikany setkala, ať už jako oběť, agresor či svědek. Pokud jde o prevenci, odpovědi naznačují, že žáci vnímají určitou snahu školy o předcházení šikaně, avšak někteří ji považují za nedostatečnou nebo neúčinnou.

Dotazníkové šetření potvrdilo, že šikana je vnímána jako reálný problém, a zároveň poukázalo na možné mezery v její prevenci a řešení. Data získaná v rámci výzkumu mohou sloužit jako podklad pro návrh konkrétních opatření vedoucích ke zlepšení prevence a včasného odhalování šikany ve školním prostředí.

8.6 Vyhodnocení hypotéz

H1: Předpokládám, že preventivní opatření proti šikaně jsou na ZŠ a MŠ Dubné vnímána všemi žáky 2. stupně jako nedostatečná.

První hypotéza této bakalářské práce byla **vyvrácena** díky výsledkům grafů 8, 11 a otázky č. 13. Téměř polovina dotázaných žáků považuje preventivní opatření proti šikaně za dostatečná. Pouze 22 % žáků si myslí, že se šikana na škole neřeší dostatečně. Z toho lze vyvodit, že většina žáků vnímá aktuální opatření jako vhodná, ačkoliv existují návrhy na zlepšení.

H2: Předpokládám, že polovina dotazovaných žáků 2. stupně, kteří jsou svědky šikany, situaci neřeší aktivně.

Na základě výsledků dotazníkového šetření byla tato hypotéza **vyvrácena**. 51 % žáků by situaci šikany řešila aktivně, a to oznámením učiteli. Dalších 24 % by se snažilo pomoci šikanovanému vlastními silami a 17 % by se obrátilo na rodiče. I když 12 % respondentů uvedlo, že by situaci neřešilo. Lze říci, že většina žáků vnímá šikanu jako problém, který je potřeba řešit. Odpovědi na tuto hypotézu byly hledány v grafech č. 7 a 10 dotazníkového šetření.

8.7 Možná opatření pro zlepšení prevence

Výsledky dotazníkového šetření ukázaly na několik oblastí, ve kterých by mohla být prevence šikany na škole zlepšena. Nejčastěji dotazovaní navrhovali zvýšení dohledu učitelů, jelikož k šikaně často dochází mimo jejich přímý dohled. Posílení dozorové služby během přestávek a v rizikových zónách, jako je například školní dvůr, by mohlo snížit počet incidentů.

Dalším častým návrhem bylo zavedení přísnějších postihů pro agresory, což by mohlo případné agresory odradit. Školní řád by mohl jasně definovat důsledky šikany a zajistit jejich důsledné uplatňování, případně posílit spolupráci s odborníky.

Významnou roli v prevenci hraje také zapojení rodičů, například formou besed a osvěty, které by pomohly rozpoznat varovné signály u dětí, které jsou oběťmi. Kromě toho někteří žáci uvedli, že by pomohla větší podpora obětí šikany, například zřízením schránky důvěry nebo zlepšením dostupnosti školního psychologa.

Nakonec určitá část respondentů zdůraznila potřebu důslednější práce s agresory, například formou individuálních konzultací či preventivních programů zaměřených na budování empatie a řešení konfliktů.

Zařazením těchto opatření by mohlo dojít ke snížení výskytu šikany a k vytvoření bezpečnějšího školního prostředí.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala výskytem šikany na ZŠ a MŠ Dubné z pohledu pedagogického a trestněprávního a možnostmi její prevence. V teoretické části byly vymezeny základní pojmy jako šikana, její formy, vývojová stadia, charakteristika agresora a oběti, následky šikanování a dostupná preventivní opatření. Součástí teoretického rámce bylo také právní vymezení šikany.

Praktická část práce byla realizována formou dotazníkového šetření mezi žáky 2. stupně ZŠ a MŠ Dubné. Cílem bylo zmapovat výskyt šikany a zjistit, jaké mají žáci povědomí o šikaně, jak vnímají preventivní opatření na své škole a jak reagují v situacích, kdy jsou svědky šikany. Výsledky ukázaly, že většina žáků má alespoň základní znalosti o tom, co šikana je a jak ji rozpoznat. Přestože téměř polovina žáků uvedla, že považuje preventivní opatření školy za dostatečná, značná část respondentů by uvítala jejich posílení, zejména formou lepšího dohledu pedagogů nebo přísnějších trestů pro agresory.

V práci byly formulovány dvě hypotézy. První hypotéza, která předpokládala, že všichni žáci vnímají preventivní opatření proti šikaně jako nedostatečná, se neprokázala, protože téměř polovina žáků považuje stávající opatření za dostatečná. Druhá hypotéza, která předpokládala, že polovina žáků neřeší aktivně situace, kdy jsou svědky šikany, byla vyvrácena – většina respondentů prohlásila, že by v takových případech jednala, ať už oznámením učiteli, podporou oběti či informováním rodičů.

Výsledky výzkumu mohou posloužit jako podklad pro další rozvoj preventivních opatření na ZŠ a MŠ Dubné. Z hlediska prevence je vhodné posílit informovanost žáků o možnostech řešení šikany, zaměřit se na rozvoj jejich schopností správně reagovat v rizikových situacích a zajistit efektivnější komunikaci mezi žáky, učiteli a rodiči. Dále by bylo přínosné, aby škola pravidelně vyhodnocovala efektivitu svých preventivních opatření a případně je upravovala podle aktuálních potřeb žáků.

Autorka považuje téma šikany za velmi důležité, neboť se jedná o fenomén, který může mít dlouhodobé negativní dopady na psychický a sociální vývoj dětí. Autorka se domnívá, že efektivní prevence spočívá nejen v opatřeních školy, ale i v širším zapojení rodiny a celé školní komunity.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BENDL, Stanislav. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Pedagogika. Praha: ISV, 2003. 197 s. ISBN 80-86642-08-9.
2. BEŇO, Pavel. *Můj šéf, můj nepřítel? Kariéra*. Šlapanice: ERA group, 2003. 181 s. ISBN 80-86517-34-9.
3. BITTMANNOVÁ, Lenka a BITTMANN, Julius. *Prevence a účinné řešení šikany: u žáků a studentů s Aspergerovým syndromem a vysoce funkčním autismem*. Praha: Pasparta, 2016. 90 s. ISBN 978-80-88163-15-2.
4. BOURCET, Stéphane a GRAVILLON, Isabelle. *Šikana ve škole, na ulici, doma: jak bránit své dítě: praktický průvodce pro rodiče, pedagogy a vychovatele*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2006. 72 s. ISBN 80-00-01552-8.
5. ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. 204 s. ISBN 80-902614-1-8.
6. DUBIN, Nick. *Šikana dětí s poruchami autistického spektra*. Speciální pedagogika. Praha: Portál, s.r.o., 2009. 178 s. ISBN 978-80-7367-553-0.
7. ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Alfabet. Praha: Amulet, 2000. 126 s. ISBN 80-86299-22-8.
8. FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. V Praze: Ikar, 2009. 311 s. ISBN 978-80-249-1176-2.
9. FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2014. 383 s. ISBN 978-80-262-0741-2.
10. CHROMÝ, Jakub. *Násilí na pracovišti: charakteristika, rizikové faktory, specifické formy a právní souvislosti*. Právní rukověť. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 213 s. ISBN 978-80-7478-552-8.
11. JANOŠOVÁ, Pavlína; KOLLEROVÁ, Lenka; ZÁBRODSKÁ, Kateřina; KRESSA, Jiří a DĚDOVÁ, Mária. *Psychologie školní šikany*. Grada, 2016. 416 s. ISBN 978-80-271-9273-1.
12. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.
13. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. 332 s. ISBN 978-80-7367-871-5.

14. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: Příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1.
15. KOLLEROVÁ, Lenka; POSPÍŠILOVÁ, Anna a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Šikanování na školách*. Věda kolem nás. Pro všední den. [Praha]: Středisko společných činností AV ČR, 2020. 15 s. ISBN 978-80-270-9005-1.
16. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. 192 s. ISBN 978-80-247-5309-6.
17. ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. PP: pedagogická praxe. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
18. ŘÍČAN, Pavel a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. 160 s. ISBN 978-80-247-2991-6.

Elektronické zdroje

1. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení*. Č.j.: 28 275/2000-22. [online] Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2000 [cit. 2024-09-12]. Dostupné z WWW: <https://www.sikana.org/clanky_soubory/metodpokyn.html>

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: Sbírka zákonů, Česká republika. 2009, částka 11, s. [online]. [cit. 2025-20-01] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/print/cs/2009-40/zneni-20240401.htm?sil=1.>>
2. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: Sbírka zákonů, Česká republika. 2003, částka 77, s. [online]. [cit. 2025-20-01] Dostupné z WWW: <[>](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218).

Seznam zkratek

ZŠ – Základní škola

MŠ – Mateřská škola

ČR – Česká republika

ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder – hyperkinetická porucha

Seznam grafů

Graf č. 1 Do jaké třídy chodíš	50
Graf č. 2 Pohlaví	51
Graf č. 3 Myslíš si, že víš, jaké chování lze označit za šikanu	52
Graf č. 4 Setkal/a ses někdy se šikanou ve své třídě či škole.....	53
Graf č. 5 Pokud ano, jaký typ šikany jsi zažil/a nebo pozoroval/a	54
Graf č. 6 Byl/a jsi někdy	55
Graf č. 7 Pokud jsi byl/a pozorovatelem, snažil/a ses situaci řešit	56
Graf č. 8 Myslíš si, že učitelé na tvé škole vědí, jak řešit šikanu.....	57
Graf č. 9 Víš, na koho se obrátit, pokud se setkáš se šikanou.....	58
Graf č. 10 Jak bys reagoval/a, kdybys zjistil/a, že někdo ve tvé třídě šikanuje spolužáka	62
Graf č. 11 Máš pocit, že se na vaší škole šikana dostatečně řeší	60

Seznam příloh

- I. Dotazník

Přílohy

Příloha I: Dotazník

Dobrý den, jsem studentkou Vysoké školy evropských a regionálních studií oboru bezpečnostně právní činnost. Chtěla bych Vás požádat, abyste věnovali pár minut svého času a vyplnili dotazník k mé bakalářské práci s názvem Výskyt šikany a možnosti její prevence na ZŠ a MŠ Dubné. Moc Vám děkuji.

1. Do jaké třídy chodíš?
 - ☐ 5. třída
 - ☐ 6. třída
 - ☐ 7. třída
 - ☐ 8. třída
 - ☐ 9. třída
2. Pohlaví:
 - ☐ Dívka
 - ☐ Chlapec
3. Myslíš si, že víš, jaké chování lze označit za šikanu?
 - ☐ Ano
 - ☐ Ne
 - ☐ Nejsem si jistý/á
4. Jak bys definoval/a šikanu?
5. Setkal/a ses někdy se šikanou ve své třídě či škole?
 - ☐ Ano, opakovaně
 - ☐ Ano , jednorázově
 - ☐ Ne
6. Pokus ano, jaký typ šikany jsi zažil/a?
 - ☐ Slovní (např. nadávky, urážky)
 - ☐ Fyzická (např. bití, strkání)
 - ☐ Psychická (např. ignorování, vyloučení z kolektivu)
 - ☐ Kyberšikana (např. posměšky na sociálních sítích, zasílání zpráv)
7. Byl/a jsi někdy:
 - ☐ Obětí šikany
 - ☐ Agresorem/šikanátorem
 - ☐ Pozorovatelem
 - ☐ Žádné z výše uvedených možností

8. Pokud jsi byl/a pozorovatelem, snažil/a ses situaci řešit?
- ☐ Ano
 - ☐ Ne
 - ☐ Nevím, co bych měl/a udělat
 - ☐ Nebyl/a jsem pozorovatelem
9. Myslíš si, že učitelé na tvé škole vědí, jak řešit šikanu?
- ☐ Ano
 - ☐ Ne
 - ☐ Nejsem si jistý/á
10. Víš na koho se obrátit, pokud se setkáš se šikanou?
- ☐ Ano, vím přesně
 - ☐ Ano, ale nejsem si jistý/á, jestli mi pomohou
 - ☐ Ne, nevím
11. Jak bys reagoval/a, kdybys zjistil/a, že někdo ve tvé třídě šikanuje spolužáka?
- ☐ Řekl/a bych to učiteli
 - ☐ Řekl/a bych to rodičům
 - ☐ Snažil/a bych se šikanovanému pomoci sám/sama
 - ☐ Neudělal/a bych nic
 - ☐
12. Máš pocit, že se na vaší škole šikana dostatečně řeší?
- ☐ Ano
 - ☐ Ne
 - ☐ Nejsem si jistý/á
13. Co si myslíš, že by mohlo pomoci ke snížení výskytu šikany na vaší škole?